

Uittreksel uit het onderzoeksrapport van Karen Pollaris : overzicht van andere onderzoeken en resultaten van het eigen onderzoek (voor het bekomen van de andere gegevens kunt u contact opnemen met Karen Pollaris of Gerard Gielen)

HOOFDSTUK IV: BEKNOPT OVERZICHT VAN ONDERZOEKEN OMTRENT ECHTSCHEIDING EN GEVOLGEN VOOR KINDEREN

4.1 Enquête op een middelbare school

BRON: Enquête op een middelbare school omtrent echtscheiding
Jeugd en Samenleving, maart/april 1979, blz. 277 t.e.m 280

Begin februari zijn 700 enquête-formulieren uitgedeeld in de drie hoogste klassen van een katholieke middelbare scholengemeenschap. Deze enquête was door ouders en leraren samengesteld.

In totaal zijn 73 formulieren geretourneerd, 55 formulieren werden direct naar de redactie van Jeugd en Samenleving gezonden, 18 formulieren werden op school ingeleverd. De antwoorden van 4 respondenten blijken onbruikbaar, 3 respondenten geven geen of onzin-antwoorden, 1 respondent is leraar. De gegevens zijn dus afkomstig van 69 respondenten, die werden onderverdeeld in vier categorieën:

- leerlingen die geen ervaring hadden met echtscheidingssituaties (30).
- leerlingen die ervaring hebben met echtscheidingssituaties in hun directe omgeving (27).
- leerlingen die ervaring hebben met de echtscheidingssituatie thuis (4).
- leerlingen die aangeven in een zeer problematische thuissituatie te verkeren (8).

CONCLUSIES VAN DIT ONDERZOEK:

- Van de vier categorieën waren er 22 respondenten (van de 69) die antwoordden op de vraag of een echtscheidingssituatie invloed heeft op het schoolleven. De meeste respondenten vonden dat dit invloed had. Slechts twee respondenten die in problematische thuissituaties verkeerden, vonden dat dit geen of soms invloed had op het schoolleven. Van de mogelijke problemen worden 8 keer concentratieproblemen genoemd, 4 keer verminderde prestaties en 3 keer veranderde omgang met klasgenoten en/of leraren.
- Van de vier categorieën beantwoorden 62 leerlingen de volgende vraag: “Vind je dat leraren moeten weten dat er thuis moeilijkheden zijn omtrent echtscheiding?” De meeste antwoorden gaven aan dat de leraren het moeten weten en begrip moeten opbrengen voor leerlingen in een echtscheidingssituatie, ‘maar verder moeten ze zich er niet mee bemoeien’, werd er 11 keer aan toegevoegd.
- Of echtscheiding bespreekbaar moet zijn in de klas, werd door alle respondenten beantwoord. De meeste respondenten gaven aan dat dit moet kunnen. Drie leerlingen vonden dit onderwerp ‘te moeilijk’ om te bespreken, drie leerlingen gaven aan dat de persoon van de leraar belangrijk is en vier leerlingen gaven aan dat

doorbreken van het taboe noodzakelijk is. De lessen waarin echtscheiding het best kan worden behandeld waren volgens de respondenten: maatschappijleer (46 keer) en godsdienstles (23 keer). Verder noemden nog enkele leerlingen Nederlands (4 keer), geschiedenis (3 keer), voordrachtskunst (2 keer) en bij de klassenleraar (2 keer).

- Op de laatste vraag: “Vind je dat volwassenen over het algemeen jongeren wel de ruimte geven om over de voor hen zo belangrijke aangelegenheid te praten?”, gaven 57 respondenten een antwoord. De meeste respondenten vonden dat er NIET genoeg ruimte voor gegeven werd.

Van de 700 enquête-formulieren kwamen er 69 bruikbaar terug, dat is 10%. Hiermee mag uit de antwoorden geen generalisatie naar alle leerlingen worden gemaakt. De uitslag geldt voor deze respondenten.

De vragen werden niet door alle respondenten beantwoord. De belangrijkste vragen waren kennelijk: “Moet het verschijnsel echtscheiding bespreekbaar zijn?” en “Vind je dat de leraren waar je les van hebt moeten weten dat er bij jou thuis moeilijkheden zijn?” De meeste respondenten antwoordden hier ‘ja’ op.

Het grote aantal niet-respondenten op deze enquête werd in grote mate veroorzaakt door het sociale taboe dat op de echtscheiding rust. Het doorbreken van dit taboe, ook op school, is gezien de sociale realiteit wenselijk.

4.2 Vraaggesprek als onderzoeksmethode omtrent echtscheiding

BRON: Kinderen over echtscheiding

Jo Hermanns, Tinie Erven, Lenie Mansveld,...

Lisse: Swets en Zeitlinger/ 1985/ 162 blz.

“Kinderen over echtscheiding” is een onderzoek naar de ervaringen van jongeren, die de echtscheiding van hun ouders meemaakten. Na uitvoerige voorbereidingen zijn met 63 jongeren van 15 jaar, wiens ouders gescheiden waren, gesprekken gevoerd door middel van een interview over hun ervaringen en belevingen. Het interview ging over de volgende thema ‘s:

1. Wat was het belangrijkste voor de kinderen in de echtscheiding van hun ouders.
2. Hoe zeggen kinderen het gebeuren te verwerken.
3. Relaties met ouders en eventueel hun nieuwe partner(s).
4. Hoe kinderen denken dat de scheiding veroorzaakt is.
5. De reacties die ze van anderen hebben ervaren.
6. De keuzen die kinderen moeten maken.
7. Hoe kinderen de formele afspraken over voogdij en omgang ervaren.
8. Wat kinderen verwachten van ouders, leerkrachten en wat ze adviseren aan andere kinderen in deze situatie.

Van deze thema ‘s werd een vragenlijst opgesteld voor het interview. Per thema kwamen de onderzoekers tot de volgende conclusies:

1. Meer dan de helft van de kinderen beschrijft dramatische gebeurtenissen waarvan ze getuige waren of waarbij ze op een of andere manier rechtstreeks betrokken waren: conflicten tussen de ouders, het verlaten worden door een van de ouders, de onverwachte komst van een nieuwe partner, het moeten verhuizen,...

Van de overige kinderen beschreef een groot deel de reacties die ze bij zichzelf waarnamen: angst, onzekerheid, niet kunnen begrijpen wat er gebeurt, het idee te moeten kiezen en daar moeite mee hebben, bezorgdheid voor de andere gezinsleden. Een relatief kleine groep noemde als belangrijkste beleving dat de scheiding een oplossing voor de problemen in het gezin vormde. Deze oplossing werd echter steeds in termen van het beëindigen van een conflictsituatie gesteld. Men kan concluderen dat de negatieve toon overheerste.

2. Ruim driekwart van de kinderen die ruzies of erger meemaakten (46), geven de wijzen weer waarop zij zich veilig trachtten te stellen voor de ruzies. Slechts weinigen durfden zich te weer te stellen. Enkelen moesten ingrijpen in de conflicten om ernstige schade te voorkomen. Hoewel de kinderen veel verhelderende uitspraken deden over de onrust en de machteloosheid die de ouderlijke ruzies bij hen veroorzaakten, heeft geen van hen duidelijk verwoord waarom deze ruzies een negatieve indruk bij hen hebben veroorzaakt. Het vooruitzicht van de scheiding wekte bij de meeste kinderen onheilspellende verwachtingen, zoals het vertrouwde verliezen. “Het laatste waaraan je wilt denken.” En als de ouders erover begonnen was het ‘alsof de wereld instortte’. De kinderen die geen problemen in de vorm van ruzies hadden ervaren, hadden grote moeite zichzelf niet als schuldige te zien. De helft van hen (8 van de 15) heeft zich dan ingezet om de scheiding te voorkomen. Emotionele- en gedragsproblemen werden genoemd in reactie op de scheiding. Langdurige boosheid en verbittering jegens de ouders kwamen vaak voor. Er kwamen grote variaties naar voren in de reacties op de spanningen: tijdelijke teruggetrokkenheid, depressiviteit, angsten, zich ziek houden, aandacht vragen, acting-out gedrag, slordig zijn, ongeconcentreerd zijn,...

3. Als kinderen zich in het ‘normale’ gezin al eens boos uitlaten tegen moeder over vader of omgekeerd, dan zal in het algemeen de betreffende ouder het niet accepteren, als dit in al te sterke bewoordingen gebeurt. In de scheidingssituatie zullen ouders of ook familieleden de kinderen soms deelgenoot maken van hun kritiek op vader of moeder. In het onderzoek vertellen jongeren herhaaldelijk, dat ze vader of moeder verdedigen tegen familieleden of nieuwe partners. Veel erger nog is het voor de jongeren als vader en moeder zelf elkaar niet in hun waarde kunnen laten. Dit kan uiterst verwarrend zijn: “Ze hebben toch van elkaar gehouden.” Daarbij kan het nog pijnlijk zijn. Wat er ook tussen de ouders gebeurd mag zijn, voor het kind blijven het zijn vader en moeder.

Als er een nieuwe partner van vader of moeder blijkt te zijn, roept dit dikwijls sterke gevoelens van boosheid en afkeer op: “Hij pakt moeder af!”, “Hoe kan vader nu meer van die vrouw houden dan van moeder?” De komst van een nieuwe partner in het gezin waar het kind woont, kan een bron van nieuwe conflicten met zich meebrengen. De man die als ‘nieuwe vader’ gepresenteerd wordt, nog voordat

de scheiding voor de kinderen duidelijk was, kan door de jongeren niet geaccepteerd worden. Dat zou een regelrecht verraad aan vader betekenen.

Wanneer de jongere echter een tijdlang met moeder alleen geweest is, dan wordt de komst van moeders vriend vlugger geaccepteerd.

4. Sommige kinderen zeiden geen enkel idee te hebben over de oorzaken van de scheiding.

Daartegenover stonden kinderen die beschouwingen gaven over het proces dat hun ouders op weg naar de scheiding hadden doorgemaakt. Van de jongeren die hadden nagedacht over de achtergronden van de scheiding, bleek meer dan de helft alleen de 'buitenkant' van de problemen tussen hun ouders te beschrijven, ruzies en spanningen zonder eenvoudige oorzaken te noemen zoals buitenechtelijke relaties of dronkenschap. Een minderheid van 10 kinderen zag de scheiding als het eindpunt van een proces in de relatie tussen twee personen met hun eigen eigenschappen en achtergronden. Het lijkt alsof het denken over de redenen van de scheiding bij de meeste kinderen niet zo gedifferentieerd gebeurd is als in principe zou kunnen. Zo blijken slechts 10 kinderen met beide ouders over de achtergronden van de scheiding gesproken te hebben. Ook is de aanwezigheid van broers en zussen voor een aantal jongeren steun geweest. Bij heftige ruzies zochten ze elkaar op, zochten ze veiligheid. Respondenten vertellen dat ze door grotere broers en zussen getroost werden of zelf de kleintjes probeerden te troosten.

5. De reacties van de buitenwereld op de echtscheiding van de ouders, bleek voor de kinderen niet steeds gemakkelijk te zijn. Kinderen hadden vaak angst voor een negatieve reactie en bleken vaak geen ongelijk te hebben. Niet alleen de gezinssituatie veranderde, ook contacten met leeftijdsgenoten, familie, buurtgenoten en andere volwassenen werden beïnvloed. De vrienden en vriendinnen van de jongeren bleken zowel ten tijde van de scheiding als ook later nog een belangrijke rol te spelen. Voornamelijk het goed luisteren werd als steunend beleefd. Als het kind en de omgeving wat meer aan het verschijnsel echtscheiding gewend zijn, beleven de jongeren de reacties van de klas- en leeftijdsgenoten als minder bedreigend dan ten tijde van de scheiding. De volwassenenwereld werd onderverdeeld in: leerkrachten, familieleden, ouders van vrienden, burens, kennissen en hulpverleners. De reacties van leerkrachten werden verschillend beleefd: voortrekken liever niet, maar meer aandacht liever wel, vooral als het schoolprestaties betreft. Leerkrachten moeten daarom wel op de hoogte zijn van de problemen thuis.
6. Een groep van 28 kinderen vond dat ze zelf hebben kunnen beslissen bij wie ze gingen wonen. Ze noemden tal van argumenten waarom ze bij moeder of vader bleven wonen. Het meest genoemde argument is dat ze beter kunnen opschieten met, meer liefde en warmte voelen bij, goed contact hebben met één bepaalde ouder. Een ander argument was dat jongeren het liefst in hun oude, vertrouwde omgeving willen blijven wonen: huis, school en vriendjes zijn heel belangrijk. Meepraten in het beslissingsproces vonden de meeste jongeren wel belangrijk, als er maar geen druk op hen wordt uitgeoefend. Jongeren willen niet uitdrukkelijk zelf kiezen bij wie ze komen te wonen. Dit zou hen met een te grote verantwoordelijkheid belasten. Ze willen wel hun inbreng hebben en goed geïnformeerd worden over de mogelijkheden en de gang van zaken.

7. De helft van de ondervraagde jongeren kon iets vertellen over de juridische regelingen en dan met name over de wijze waarop de voogdij geregeld was. Tweederde van de jongeren wist ongeveer wat de term voogdij inhield. De juridische scheiding had in de beleving van de kinderen zeer uiteenlopende betekenissen. Voor de helft van hen speelde zo een procedure nauwelijks een rol.

Voor anderen was het iets wat er kennelijk bijhoort en dat veel onzekerheid en spanning kan oproepen. Voor weer anderen werd de juridische scheiding als een beslissend moment beleefd. Jongeren bleken goed op de hoogte te zijn van de financiële situatie na de scheiding. Enkelen vertelden spontaan iets over de alimentatie. De boedelscheiding werd door een derde van de jongeren als een nare gebeurtenis ervaren.

8. De kinderen vinden het over het algemeen erg vervelend wanneer de ouders ruzie hebben, vooral wanneer dit uitloopt op situaties waarin de betrokkenen zich niet kunnen beheersen. Ze willen zelf beslissen bij wie ze gaan wonen. Slechts enkelen geven aan dat kinderen, wanneer ze te jong zijn, zo een beslissing nog niet aankunnen. Ze willen meestal het contact met beide ouders in stand houden. Ze verwachten goed voorbereid te worden op de scheiding. Er moet goed uitgelegd worden hoe en waarom alles zo loopt. Verder willen ze dat hun ouders hun de mogelijkheid geven over de problemen te praten, hun mening te geven, te zeggen wat hen dwars zit. Leerkrachten zouden op zo een manier met hun leerlingen moeten omgaan, dat wanneer leerlingen problemen hebben, de drempel om naar een leerkracht toe te stappen zo laag mogelijk is. Een van de angsten is door andere kinderen als 'anders' en 'bijzonder' gezien te gaan worden. Ze verwachten van de leerkrachten dat ze in hun benadering naar het kind daar rekening mee houden.

Besluit hoofdstuk IV:

Omdat ikzelf een onderzoek omtrent echtscheiding wilde uitvoeren, heb ik op voorhand enkele reeds bestaande onderzoeken kort weergegeven. De gevonden conclusies van elk onderzoek werden beschreven. Belangrijke punten uit het eerste onderzoek, een enquête op een middelbare school, zijn dat het schoolleven van een kind beïnvloed wordt door een echtscheidingssituatie en het feit dat de meeste leerlingen vonden dat leraren hiervan moeten weten en er begrip voor moeten opbrengen. Heel wat respondenten vonden dat ze niet voldoende ruimte kregen om te praten over de echtscheidingssituatie. Binnen het tweede, meer uitgebreide, onderzoek ging het om een interview met uitsluitend kinderen uit gescheiden gezinnen waarvan de conclusies in mijn tekst in acht punten zijn samengevat. De belangrijkste conclusies zijn: veel kinderen hebben het gevoel van onrust en machteloosheid wanneer de ouders voor de scheiding ruzie maakten; voor kinderen is het uiterst verwarrend en moeilijk als vader moeder zwart maakt en omgekeerd (loyaliteitsconflicten); een stiefouder roept zeer vaak gevoelens van boosheid en afkeer op; de negatieve reacties van de buitenwereld op de scheiding is angstaanjagend voor heel veel respondenten; meepraten in de beslissing over waar de kinderen zullen wonen, wordt erg belangrijk geacht door de jongeren; de mogelijkheid krijgen om met de ouders te praten over de problemen wordt door de kinderen als waardevol gezien.

HOOFDSTUK V: HET INTERNAAT MARIAVREUGDE TE BORGLOON

5.1 De doelgroep

Internaat Mariavreugde is bestemd voor kinderen vanaf zes jaar tot en met het laatste jaar middelbaar onderwijs. Deze kinderen zitten op internaat omwille van geografische, pedagogische en sociaal-familiale redenen. Er zijn 67 internen die onderverdeeld zijn in drie groepen. De eerste groep zijn de leerlingen van het lager onderwijs die 25 kinderen telt. Een tweede groep zijn leerlingen uit het secundair onderwijs, namelijk kinderen uit het eerste en het tweede middelbaar onderwijs. Dit zijn 20 internen. Tenslotte een derde leefgroep die ook leerlingen van het secundair onderwijs bevat: kinderen die schoollopen vanaf het derde middelbaar tot en met het zesde middelbaar onderwijs. Ook hierin zitten 22 internen.

Binnen deze drie leefgroepen onderscheiden we een groep kinderen die op internaat geplaatst werden vanwege de geografische ligging. Zij wonen op een te grote afstand van school. Daarbij kiezen ze voor een specifieke studierichting waardoor een verblijf op internaat noodzakelijk is. Toch is deze groep sterk verminderd omwille van een toegenomen mobiliteit en de democratisering van het onderwijs. De meeste leerlingen die deze groep vertegenwoordigen zijn Franstalige kinderen die Nederlands willen leren. Dit zijn meestal kinderen uit goeie gezinnen waar tweetaligheid belangrijk geacht wordt.

Een ander gedeelte van de internen zit op internaat omdat hun ouders weinig tijd hebben omwille van hun beroep. Vaak voelen de ouders zich hierom schuldig en trachten dit goed te maken door hun kinderen te gaan verwennen, zowel materieel als pedagogisch. Waar deze ouders echter niet bijilstaan, is het feit dat verwenning een negatieve invloed kan hebben op het gedrag van deze kinderen. Driftbuien, geen regels en regelmaat kennen, ontbrekende frustratietolerantie, egocentrisme, onzelfstandigheid, machtswellust,... zijn veel voorkomende gedragingen bij deze kinderen op internaat.

Tenslotte een laatste groep leerlingen die in een onstabiele gezinssituatie verblijven, zoals een echtscheidingssituatie bijvoorbeeld (wat zeer veel voorkomt), en begeleiding nodig hebben bij de studie. Deze onstabiele situaties veroorzaken heel wat moeilijkheden en problemen bij de kinderen, waaraan de opvoeders op internaat trachten te werken.

(zie ook: Eindwerk van Sera Vroonen, VSPW-studente op Internaat Mariavreugde, Contextuele therapie van Nagy, 1997-1998)

5.2 De filosofie van de organisatie

Het Internaat Mariavreugde is een katholieke instelling. Toch wordt er niet naar vieringen gegaan in de kerk omdat dit reeds op school als belangrijke bezigheid beschouwd wordt.

De gedachte van het katholiek zijn geldt hier wel: anderen verzorgen, naastenliefde,... Op internaat wordt er zorg gedragen voor alle kinderen, er wordt aandacht geschonken aan de kleinsten of zwakkeren. Het is een katholieke instelling maar niet meer zo extreem als het vroeger was, het internaat is geëvolueerd.

Het internaat baseert zich niet op verschillende slogans. Ze beschouwt dit als gemakzucht. Formuleren van 'nooit niet' is mooi in theorie maar in praktijk moeilijk hanteerbaar. Een voorbeeld: een instelling van niet roken op internaat is in theorie gemakkelijk gesteld, maar men weet dat het in de praktijk toch gebeurt.

Mariavreugde kan als een vrij uniek internaat beschouwd worden. Reden hiervoor is de aparte afdeling lager onderwijs. In deze afdeling zitten vooral kinderen die op sociaal vlak moeilijkheden kennen. Hier geldt de filosofie, de kinderen vijf dagen mentale rust te geven. Belangrijk is de eigenwaarde van deze kinderen trachten te verhogen. Concreet is dit aandacht besteden aan het voorkomen van het kind. Ook van belang is het zorgen voor een verzorgd uiterlijk. Heel veel aandacht gaat naar de resultaten op school. Het bijsturen van kinderen met zwakke resultaten is prioritair. Door invloed van thuis zijn heel wat kinderen vaak volledig hun remmen kwijt. Ze begrijpen niet meer wat kan en wat niet kan. Daarom moet het internaat structuur aanbieden. Wat gezegd wordt, moet ook gedaan worden, anders hervalt men in de structuurarme situatie van thuis.

De duidelijke splitsing school-internaat is van groot belang. Het internaat tracht een huiselijke sfeer te creëren, probeert te gelijken op één grote familie, vormt een thuis met regels en begeleiding aangepast aan de situatie. Daarom is het ook zo moeilijk vaste regels te bepalen.

Wat betreft het secundair onderwijs, klagen vele internaten over deze leeftijdsgroep omdat men er zo weinig vat op heeft. Internaten zijn in de loop van de jaren voor deze groep geëvolueerd:

- van: Ik kan mijn studiekeuze in mijn omgeving niet volgen, dus ga ik op internaat om deze studies toch te kunnen overwegen (een voorganger van het op kot gaan).
- naar: Een plaats waar kinderen op een goede manier sociaal in interactie kunnen treden.
- tot: Internaat 'à la carte': voor sommigen is het een straf, voor anderen een quarantaine, een afsluiting van de buitenwereld, rust geven,...

Voor de afdeling secundair onderwijs is aandacht en studie heel belangrijk. De invloed van thuis is heel groot. Hun gedrag is het resultaat van een lange opvoeding. Er zijn weinig leerlingen die voor hun carrière komen. Het zijn veelal kinderen met weinig ambitie. De filosofie van 'één grote familie' krijgt weinig respons van deze leerlingen. Ze willen zo weinig mogelijk regels. Hier moet de begeleiding zich niet

door laten afschrikken. Belangrijk is dat men de filosofie toch aanhoudt, maar dagelijks bijstuurt.

5.3 Doelstellingen van het internaat

Als algemene doelstelling van Internaat Mariavreugde wordt het aanbieden van een stabiele opvoeding aan schoolgaande jeugd heel belangrijk geacht. Daarnaast zijn er meer specifieke doelstellingen, die dieper ingaan op de algemene doelstelling, namelijk: de verblijfsfunctie, de pedagogische functie en de sociaal-preventieve functie.

5.3.1 De verblijfsfunctie

Internaat Mariavreugde heeft als functie een aangenaam verblijf te zijn voor schoolgaande kinderen, waar het gezellig is en waar een huiselijke sfeer heerst. De internen moeten zich kunnen thuisvoelen op internaat na schooltijd. De gewone dingen van alledag moeten kunnen plaatsvinden. Wat als heel belangrijk geacht wordt, is de duidelijke scheiding tussen internaat en school, zowel qua begeleiding als infrastructuur. De verblijfsfunctie is van groot belang, want alle andere functies worden hieronder gerealiseerd.

5.3.2 De pedagogische functie

Hieronder treffen we twee belangrijke doelstellingen:

1) Studiebegeleiding:

De leerlingen op internaat moeten een studiebevorderend klimaat kunnen ervaren waar ze gemotiveerd worden hun studie-ijver te realiseren. De internen kunnen hierbij rekenen op adequate hulp en steun bij lessen en taken. De studiebegeleiding gebeurt door de opvoeders.

2) Algemene persoonlijkheidsvorming:

Initiatief en inspraak zijn twee aspecten die een modern internaat moet aanreiken volgens de leeftijd en mogelijkheden van de jongere. Zowel in groepsactiviteiten die vormend en/of ontspannend kunnen zijn, als individueel, krijgt de interne kansen aangeboden om zichzelf steeds verder te ontplooien. Verder krijgen de internen de nodige begeleiding om uit te groeien tot volwaardige en kritische medemensen.

5.3.3 De sociaal-preventieve functie:

Het internaat kan uitkomst bieden aan risico-jongeren, die te kampen hebben met psycho-sociale problemen. De term ‘risico-jongeren dient men hier vrij ruim te interpreteren.

Eenzijds spreken we over kinderen waarvan de problematiek aanvankelijk vrij licht kan zijn. Een verblijf op het internaat kan voorkomen dat moeilijkheden verergeren. Op deze manier omzeilt men de probleemsituaties.

De normale groepswerking mag echter niet gehinderd worden. Problemen die onze begeleidingsmogelijkheden overstijgen, moeten we echter niet zelf willen aanpakken. De hulp die we op dit vlak dan wel kunnen bieden, is het zoeken naar een deskundige en specifieke begeleidingsinstantie.

Anderzijds betreft het jongeren, die wegens maatschappelijke omstandigheden, niet voldoende kansen krijgen een degelijke opleiding te volgen. Door het christelijke karakter kan het internaat desnoods een financiële bijdrage leveren. Hierdoor krijgt de jongere dan wel de mogelijkheid zich te ontplooien.

(zie ook: Eindwerk van Sera Vroonen, VSPW-studente op Internaat Mariavreugde, Contextuele therapie van Nagy, 1997-1998)

5.4 Het personeel

Aan het hoofd van het internaat staat de directeur, meneer Verstappen. De leefgroep lager onderwijs kent twee opvoeders, waarvan een opvoeder studiebegeleiding doet bij het 1ste, 2de, 3de en vierde studiejaar (10 kinderen) en de andere opvoedster bij het 5de en 6de studiejaar (15 kinderen). Deze opvoeders worden bijgestaan door drie stagiaires, waaronder ikzelf. In de twee leefgroepen van het secundair onderwijs vindt men één opvoeder in elke groep. De opvoedster van het 1ste en 2de secundair onderwijs wordt ook bijgestaan door een stagiaire. Naast de opvoeders heeft het internaat ook keukenpersoneel die zorgen voor de maaltijden van de kinderen. Onderhoudspersoneel en poetspersoneel treffen we ook aan op het internaat. Het organogram toont de structuur van het internaat:

INRICHTENDE MACHT

= VZW “O.L.V.”: de rechtspersoon, die alle verantwoordelijkheid op zich neemt.

RAAD VAN BEHEER:

= Deze is verantwoordelijk voor het opstellen van doelstellingen en het bepalen van wat er met het internaat gebeurt.

DIRECTIE VAN HET INTERNAAT:

= Meneer Verstappen.

OPVOEDERS:

= Glenn, Marleen, Lydia en Willy.
Stagiaires: Elly, Ilse, Evi, Karen.

KEUKENPERSONEEL

ONDERHOUDSPERSONEEL

5.5 Samenwerking

5.5.1 Samenwerking tussen opvoeders

Binnen het internaat zijn er vier opvoeders en vier stagiaires. Van deze personen wordt verwacht dat ze zo goed mogelijk samenwerken.

Dit wil zeggen dat ze op vergaderingen (en ook daarbuiten) samen naar oplossingen moeten zoeken, dat iedereen zich aan de gemaakte afspraken houdt, dat de nodige informatie tijdig wordt doorgegeven aan elkaar, dat ze taken verdelen,... Het is van groot belang dat er een goede samenwerking heerst tussen allen om de kinderen het zo aangenaam mogelijk te maken. De directeur speelt hierin ook een rol. Hij neemt de belangrijkste beslissingen en neemt de leiding op vergaderingen. Hij heeft de hoogste verantwoordelijkheid. Toch neemt hij ook taken van een opvoeder op zich zoals bijvoorbeeld: de kinderen die in Tongeren op school zitten na school met het busje gaan afhalen op bepaalde dagen, meegaan met een activiteit als begeleider, 's middags toezicht houden in de eetzaal.

5.5.2 Samenwerking met andere diensten

1) De ouders

De begeleiding, zowel de opvoeders als de directeur, houden contact met de ouders van de kinderen en brengen hen op de hoogte van gebeurtenissen op internaat. Dit kan telefonisch, per brief of door persoonlijk contact (gesprekken).

Het evaluatieschriftje is nog een extra communicatiemiddel tussen opvoeders en ouders. Elke vrijdag krijgt elk kind dit schriftje naar de ouders ingevuld mee naar huis. In het schriftje wordt aangegeven aan welke activiteit het kind heeft deelgenomen op woensdagnamiddag, hoe de studies verlopen en hoe de houding van het kind de afgelopen week is geweest. Alzo weten de ouders wat er op internaat gebeurt en hoe hun kind het stelt. Maandelijks wordt de rekening van de activiteiten en consumpties ook weergegeven in het evaluatieschriftje. Ouders krijgen door dit communicatiemiddel de gelegenheid om hun mening en belangrijke zaken door te geven aan de opvoeders, want zij kennen in het schriftje hun plaatsje om weer terug te schrijven. Op maandag worden de evaluatieschriftjes bij elk kind afgehaald en gecontroleerd.

Bij problemen of bij ziekte van het kind worden de ouders gecontacteerd en wordt samen met de begeleiding naar een oplossing gezocht. Het komt voor dat de ouders hun kinderen dan komen afhalen, maar deze oplossing is niet altijd mogelijk voor de ouders. Het internaat vindt het contact met de ouders erg belangrijk.

2) Onderwijzeres Nederlands

Op Internaat Mariavreugde verblijven heel wat Franstalige kinderen. De reden van hun verblijf is bij de meeste om Nederlands te leren. Ze gaan naar een Nederlandstalige school in de buurt van het internaat.

Maar dit is niet voldoende om Nederlands te leren spreken. Daarom komt één maal in de week een onderwijzeres Nederlands naar het internaat om deze kinderen te helpen onze taal te leren. Vanaf Kerstmis verwacht het internaat dat al deze kinderen Nederlands proberen te praten. Zoniet wordt er gestraft. Als opvoeder/ster is het belangrijk dat je Nederlands spreekt tegen de Franstalige kinderen zodat er wordt meegewerkt aan hun leerproces.

3) Contact met de scholen

Het internaat is verbonden aan een school lager onderwijs. Alle kinderen uit de eerste leefgroep lopen er school. Regelmatig worden er vergaderingen georganiseerd met de leerkrachten op school. Op deze bijeenkomsten worden de kinderen geëvolueerd, er worden eventuele problemen met kinderen besproken en hiervoor worden oplossingen gezocht. Ook met de scholen van de oudere kinderen, zowel in Borgloon als in Tongeren, wordt contact gehouden. Ook met deze scholen worden vergaderingen gehouden omtrent de studies of problemen met de jongeren.

4) Pianoleraar

Sommige kinderen op internaat zijn geïnteresseerd in muziek. Mariavreugde accepteert dit en heeft zelfs een pianoleraar in dienst genomen om te beantwoorden aan deze interesse. Eénmaal in de week komt hij les geven aan de muzikliefhebbers.

5) De busdienst

Bijna elke woensdag neemt er een activiteit plaats die buiten het internaat kan uitgevoerd worden, zoals schaatsen, zwemmen, bowling, pretland,... Wanneer het internaat op zulke uitstappen gaat, heeft men een bus nodig om op de gewenste locatie te komen. Daarom is er een vaste busmaatschappij die samenwerkt met het internaat. Deze dienst wordt elke week tijdig door een opvoeder verwittigd, wanneer het internaat een bus nodig heeft, en wordt de tijd van het vertrek, de locatie en de tijd van de terugkeer duidelijk weergegeven per telefoon. Alzo werken busdienst en internaat samen, waarbij de buschauffeur de opdracht heeft de kinderen veilig naar hun bestemming en terug te brengen.

5.6 De (belangrijkste) taken van een opvoeder op internaat

5.6.1 Taken op (ortho)pedagogisch vlak

Een opvoeder die op internaat Mariavreugde tewerkgesteld is, kent de volgende taken:

- de kinderen opvangen na school, hen een gezellig vieruurtje aanbieden
- de kinderen tafelmanieren bijbrengen of hen hieraan herinneren
- de kinderen regels en regelmaat aanleren en hen de regels niet laten overtreden door te straffen, als opvoeder zich ook aan de regels houden om de kinderen structuur te bieden
- de kinderen begeleiden in hun studies
- de kinderen een aangenaam verblijf aanbieden, hen zich laten thuisvoelen door het gezellig te maken binnen de leefgroep: de verschillende ruimtes inkleden, voor sfeer zorgen in de groep, humor,...
- de kinderen ontspannende en nuttige activiteiten aanbieden en activiteiten uitwerken
- problemen bij kinderen trachten te herkennen en hieraan proberen te werken, bijvoorbeeld: hoe pak je verwende kinderen aan, wat doe je aan bedplassen,...
- ingrijpen bij conflicten, weten hoe te reageren bij een conflict
- zorgen voor de hygiëne van de kinderen, de kleinsten hebben hierbij meer hulp nodig: kleding, wassen, tanden,...
- DUS: kortom: zorgen voor de OPVOEDING van de kinderen
- enz...

5.6.2 Taken op samenwerkingsvlak

Wat de samenwerking betreft kennen de opvoeders ook taken. Dit zijn de volgende:

- aanwezig zijn op teamvergaderingen en er actief aan deelnemen: mening geven, informatie doorgeven, problemen bespreken, oplossingen zoeken, activiteiten bedenken,...
- punten kunnen aangeven op teamvergaderingen, dus de teamvergadering voorbereiden door neer te schrijven wat jij wilt aanhalen op de vergadering
- een verslag maken van elke vergadering
- met de verschillende teamleden kunnen communiceren
- zo goed mogelijk met elkaar proberen op te schieten om een goede samenwerking na te streven
- zich kunnen aanpassen aan veranderingen, flexibel zijn, bijvoorbeeld: zich aanpassen aan de komst van een nieuwe opvoeder
- zich houden aan gemaakte afspraken
- het evaluatieschriftje van ieder uit de eigen leefgroep zorgvuldig invullen en hierbij geen informatie vergeten door te geven
- de rekeningen van elk kind uit de leefgroep bijhouden en maandelijks voorleggen aan de ouders van elk kind
- de vergaderingen met de scholen bijwonen en bij problemen samen met de leerkrachten en de directeur van de school naar oplossingen zoeken

- de ouders contacteren bij belangrijke gebeurtenissen op internaat of bij ziekte van het kind
- op vrijdag contacten met de ouders aangaan, wanneer de ouders hun kind komen afhalen
- De busdienst opbellen wanneer men een bus nodig heeft, de rekening van de bussen maken en deze betalen
- gesprekken aangaan met de lerares Nederlands en de pianoleraar aangaande de prestaties van de kinderen in hun lessen
- verantwoordelijkheid samen kunnen opnemen
- de meningen van anderen kunnen accepteren en open staan voor andermans ideeën en visies, kortom kunnen samenwerken met de verschillende teamleden
- deelnemen aan studiedagen met onderwerpen die nuttig zijn voor het internaat gebeuren
- enz...

5.7 Activiteiten waaraan de kinderen op internaat deelnemen

Elke woensdagnamiddag hebben de kinderen schoolvrij. Om die tijd nuttig te gebruiken, zorgt het internaat voor woensdagnamiddagactiviteiten. Deze bezigheden kunnen zich zowel op het internaat als elders voordoen. Meestal vinden de activiteiten buiten het internaat plaats (in Hasselt bijvoorbeeld). De volgende activiteiten worden bijvoorbeeld benuttigd:

leefgroep lager onderwijs

- naar pretland gaan in Hasselt
- gaan zwemmen in Hengelhoef, Erperheide, Sint-Truiden of Hasselt
- gaan schaatsen in Hasselt
- naar de film in Hasselt (tekenfilmen of kinderfilmen)
- naar de Ardennen om te wandelen en te klimmen langs riviertjes
- knutselen op internaat: kaarten maken, kaarsen maken, schilderen,...
- video kijken op internaat
- een kwis op internaat
- een spelnamiddag in de turnzaal van de school, verbonden aan het internaat
- ...

leefgroep secundair onderwijs: 1ste en 2de middelbaar

- muurklimmen
- snoekeren of poolen
- bowling
- zwemmen in Hengelhoef of Erperheide
- naar de film in Hasselt
- ...

leefgroep secundair onderwijs: 3de tot 6de middelbaar

- vrij Hasselt
- carting in Bilzen
- bowling
- vrij Leuven
- naar de film in Hasselt
- Wijnegem shoppingcentrum te Antwerpen
- iets gaan drinken met de hele leefgroep
- Zwemmen in Hengelhoef of Erperheide
- ...

5.8 Infrastructuur

Elke leefgroep beschikt over eigen ontspanningsruimten en een studiezaal. De leefgroep lager onderwijs bevat twee studiezalen omdat de groep tijdens de studiebegeleiding in twee gesplitst is. Tevens beschikken zij afzonderlijk over een salon, een televisie, een video, computerspelletjes, een play-station, gezelschapsspelen, biljarttafel, ping-pong tafel, een bar, een snoepkast,... Deze accommodatie is gelijkaardig voor de drie leefgroepen, maar is aangepast aan de specifieke leeftijd van elke groep.

De slaapzalen zijn verspreid over twee verdiepingen. Elke leerling heeft zijn eigen kamertje op internaat. Dit kan hij inrichten zoals hij zelf wil. Verder wordt er gebruik gemaakt van douches, een bad en toiletten, die verdeeld zijn over de twee verdiepingen.

Op het gelijkvloers bevindt zich de directie, de vergaderruimte, de eetzaal, de keuken en de wasruimte voor de poetsvrouwen van het internaat. De turnzaal en de buitenplaats van de basisschool, die aan het internaat verbonden is, kunnen gebruikt worden bij activiteiten en ontspanningsmomenten. In de kelder bevindt zich een ruimte waarin eetwaren bewaard worden.

(zie ook: Eindwerk van Sera Vroonen, VSPW-studente op Internaat Mariavreugde, Contextuele therapie van Nagy, 1997-1998)

5.9 Vragenlijst voor de kinderen uit mijn leefgroep

Een opmerkelijk feit is dat meer dan de helft van de internen te Mariavreugde uit mijn leefgroep, lager onderwijs, kinderen zijn van gescheiden ouders. Ook in de andere leefgroepen is dit ongeveer de helft van de kinderen. De leefgroep lager onderwijs telt 25 kinderen, zes meisjes en negentien jongens. Van deze leerlingen komen er zestien uit gescheiden gezinnen, twaalf jongens en vier meisjes. Met deze kinderen heb ik een klein onderzoek gedaan. Ik heb een vragenlijst (zie bijlage III) opgesteld, die ik hen heb laten invullen. De kleinsten heb ik hierbij geholpen om hen alzo sommige

moeilijkere vragen te verduidelijken of te vereenvoudigen. De resultaten van dit onderzoek geef ik hieronder weer:

- Van deze zestien kinderen wonen er twaalf bij mama, woont één kind bij papa en wonen er drie afwisselend bij beiden. Het is hier dus vaker de mama die na de scheiding voor de kinderen blijft zorgen.
- De meeste kinderen hebben nog contact met de afwezige ouder. Elf kinderen zien de niet-verzorgende-ouder nog geregeld en vijf kinderen niet.
- De vraag of ze zochten naar vriendjes die ook gescheiden ouders hebben, werd door iedereen, behalve twee kinderen, heftig ontkend. “Daar let ik helemaal niet op.”, was de reactie van de kinderen.
- Ook het krijgen van meer of minder aandacht op school werd door een meerderheid als larie beschouwd. Slechts twee kinderen vonden dat ze meer aandacht kregen op school en drie leerlingen vonden dat ze minder aandacht ontvingen.
- Over de broers en zussen was er een verdeelde mening: zeven kinderen kregen steun van hun zus of broer en konden bij hen terecht om over de scheiding te praten, terwijl zes kinderen dit helemaal niet ervaren hebben of ervaren. Enkele kinderen hiervan haalden aan dat ze geen goede relatie hebben met hun broer of zus. Drie kinderen konden hierop niet antwoorden omdat ze geen broer of zus hebben. Enkel een had hieraan geen behoefte.
- Bijna ieder kind (behalve twee) werd geconfronteerd met de nieuwe partner van vader of moeder. De meeste konden goed opschieten met de nieuwe partner van de ouder. Enkel vier van deze leerlingen zagen de vriend of vriendin als indringers die niet in het gezin thuishoorden.
- Elk kind was verdrietig bij het uit elkaar gaan van de ouders. Vijf kinderen niet, maar dit had een reden: deze kinderen waren te jong om de scheiding te beseffen. Ze haalden leeftijden aan van één jaar tot drie jaar. Naarmate ze ouder werden kwam het verdriet meer en meer naar boven.
- Ook zijn de meesten niet angstig om verlaten te worden door de overblijvende ouder. Vier van de kleinere kinderen gaven aan dat dit angstgevoel soms wel eens naar boven komt. Hoe jonger de leerlingen hoe meer men aangeeft dat de angst om verlaten te worden zich voordoet.
- Alle kinderen hopen of hoopten op een hereniging van hun ouders. Slecht drie geven aan dat ze dit nooit gewild hebben. Dit zijn allemaal kinderen die erg jong waren toen hun ouders uit elkaar gingen en hun afwezige vader of moeder niet goed kennen.
- Bijna niemand voelde zich schuldig voor de scheiding van hun ouders. De meesten kenden de oorzaak van de scheiding. Enkel een van de jongste kinderen (twee) wisten niet of ze schuldig waren: “Misschien wel, ik weet het niet.”, gaven zij als antwoord.
- Tien kinderen vonden dat hun gedrag na de scheiding veranderde. De volgende gedragingen kwamen naar voren: agressiviteit kwam vier keer voor, ongehoorzaam zijn kwam vijf keer voor, afhankelijkheid kwam drie keer voor, stiller geworden zijn kwam twee keer voor, nachtmerries heeft niemand gehad, bedplassen kwam één keer voor, veel huilen kwam drie keer voor en slechtere resultaten op school kwam slechts twee keer voor.

- Velen hebben de kans gehad om met iemand (meestal een ouder) over de scheiding te kunnen praten. Slechts enkelen (vijf) hebben die kans nooit gehad of wilden er niet over praten.
- Tenslotte zeiden zeven kinderen dat de echtscheiding te maken had met hun komst naar het internaat. Negen internen ontkenden dit, terwijl de verklaring van sommigen over de komst naar Mariavreugde toch degelijk verwantschap had met de scheiding. Bijvoorbeeld: “Mijn mama had geen tijd om voor mij te zorgen omdat ze, toen papa weg ging, moest gaan werken.” Dit voorbeeld heeft te maken met de scheiding van de ouders.
Elk kind antwoordde positief op de vraag of ze graag op internaat verblijven. Eén kind zou veel liever thuis zijn.

Besluit van dit onderzoek:

Het komt veel vaker voor dat kinderen na de scheiding bij hun moeder gaan wonen dan bij de vader. Veel kinderen hebben nog contact met de afwezige ouder. Er wordt bijna niet gezocht naar vriendjes die ook gescheiden ouders hebben. Ook vermeerderde of verminderde aandacht op school wordt door velen niet opgemerkt. Voor hen blijft die aandacht gewoon hetzelfde als voor de scheiding. Broers en zussen hebben voor ongeveer de helft van de internen een belangrijke rol gespeeld op vlak van steun en uitleg. De andere helft heeft deze steun en uitleg niet ervaren omwille van een slechte relatie met broer of zus, omwille van het niet voelen van deze behoefte of omwille van het niet hebben van broers of zussen. De meeste leerlingen komen in contact met een nieuwe partner van vader of moeder, waarmee velen goed kunnen opschieten. Alle kinderen kenden verdriet om de scheiding, hetzij onmiddellijk na de scheiding, hetzij in een latere fase. De jongere kinderen hebben angst om verlaten te worden door de overblijvende ouder, terwijl de oudere kinderen dit gevoel niet kennen of kenden. Hoop op hereniging van de ouders is een veel voorkomend argument bij de kinderen. Weinigen voelden zich schuldig voor de scheiding van hun ouders, ze weten dat zij hier niets mee te maken hebben. Het gedrag van velen werd beïnvloed door de scheiding. Gedragingen als agressiviteit, ongehoorzaamheid, aanhankelijkheid en huilbuien kwamen het meest voor. De kinderen hebben over het algemeen de kans gehad om te kunnen praten over de scheiding. Tenslotte kennen veel kinderen de scheiding van hun ouders als reden voor hun komst naar het internaat.

Besluit hoofdstuk V:

Internaat Mariavreugde heeft als doelgroep schoolgaande kinderen. Deze kinderen worden geplaatst omwille van geografische redenen, het beroep van de ouders of een onstabiele gezinssituatie. Deze instelling is katholiek, maar niet zo extreem als vroeger. De afdeling lager onderwijs bevat veel internen die het op sociaal vlak moeilijk hebben. Deze kinderen moeten geholpen worden. Kinderen met zwakke schoolresultaten moeten bijgestuurd worden. Voor de afdeling secundair onderwijs is aandacht en studie heel belangrijk. Het zijn veelal kinderen met weinig ambitie. Ze willen zo weinig mogelijk regels. Hier mag de begeleiding zich niet door laten afschrikken. Het aanbieden van een stabiele opvoeding aan schoolgaande jeugd is de algemene doelstelling van het internaat. Meer specifieke doelstellingen zijn: de verblijfsfunctie, de pedagogische functie en de sociaal-preventieve functie. Deze functies werden in de tekst verklaard.

Het personeel is verduidelijkt door een organogram met de bijhorende uitleg. Vervolgens kwam de samenwerking tussen de opvoeders onderling aan bod, maar ook de samenwerking met andere diensten, zoals: de ouders, de onderwijzeres nederlands voor de Franstalige kinderen, de contacten met de scholen, de pianoleraar en de busdienst. Ook de communicatiekanalen werden aangehaald waarvan de taal (verbaal) heel belangrijk wordt geacht. Zowel op (ortho)pedagogisch als op samenwerkingsvlak kent een opvoeder op Internaat Mariavreugde heel wat taken. De belangrijkste zijn in de tekst weergegeven.

Elke woensdagnamiddag neemt er een activiteit plaats. Dit kan zowel binnen het internaat als erbuiten. Om dit te verduidelijken werden een aantal voorbeelden weergegeven van activiteiten per leefgroep. Ook de infrastructuur werd aangehaald om anderen hierop een zicht te geven.

Tenslotte kwamen de resultaten van een onderzoek binnen mijn leefgroep aan bod. Dit onderzoek ging over echtscheiding. Zestien kinderen uit de leefgroep waar ik stage liep, komen uit een gescheiden gezin. Hoe kijken zij tegen de scheiding op en welke gevoelens brengt het met zich mee? Dit heb ik trachten onderzoeken. In het besluit van het onderzoek kan men de belangrijkste conclusies terugvinden.

HOOFDSTUK VI: EEN ONDERZOEK NAAR DE GEVOLGEN VAN ECHTSCHIEDING VOOR JONGEREN UIT HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Inleiding

In vorige hoofdstukken beschreef ik wat echtscheiding betekende en welke de mogelijke oorzaken ervan konden zijn. Er werd ook aangehaald welke vormen van ouderschap mogelijk zijn na de scheiding. Vervolgens werd ingegaan op de kinderen uit gescheiden gezinnen: welke fasen ze kunnen doormaken, welke invloed verhuizen op hen kan hebben, welke gevoelens en gedragingen ze kunnen vertonen, welke rol broers en zussen kunnen spelen, enz... Verder werd aangegeven hoe men hulp aan deze kinderen kan verlenen. Tenslotte was er een voorstelling van mijn stageplaats, namelijk Internaat Mariavreugde, met een overzicht van reeds bestaande onderzoeken omtrent de gevolgen van echtscheiding voor de kinderen.

In dit laatste hoofdstuk volgde een onderzoek over hoe jongeren uit het secundair onderwijs tegen de mogelijke gevolgen van echtscheiding aankijken. Door middel van een enquête heb ik getracht om leerlingen uit het middelbaar onderwijs hierrond te bereiken.

6.1 Probleemstelling

Echtscheiding is een steeds meer voorkomend fenomeen in onze samenleving (zie 1.2). Meer en meer wordt geduid op de mogelijke gevolgen ervan voor de kinderen. Via een enquête heb ik getracht hier aandacht aan te besteden en een antwoord te vinden op de volgende vragen:

- Hoe denken jongeren over scheidingen?
- Hoe bekijken zij de mogelijke gevolgen ervan?
- Hoe staan zij tegenover gevoelens en gedragingen van kinderen van gescheiden ouders?
- enz...

6.2 De doelgroep

De enquête werd afgenomen bij jongeren van ongeveer 12 tot 20 jaar uit het secundair onderwijs. Voor deze doelgroep heb ik gekozen omdat de scholen gemakkelijk te bereiken waren. Het waren veelal scholen uit mijn buurt. Daarbij dacht ik dat vanaf ongeveer 12 jaar de leerlingen enigszins serieus over bepaalde onderwerpen, zoals echtscheiding, kunnen nadenken. Ik heb ook bewust gekozen voor een school waarvan een gedeelte van de leerlingen internen van Internaat Mariavreugde zijn. Dit

omdat ik alzo de visies van internen op mijn stageplaats in mijn onderzoek kan opnemen.

6.3 Vorm en opbouw

De enquête was schriftelijk. Ze bestond uit gesloten vragen. Eigenlijk waren het stellingen die beantwoord konden worden via een multipel-choice methode. Deze stellingen zijn tot stand gekomen via een intense literatuurstudie omtrent dit onderwerp. Ik gaf de antwoorden zelf weer in de enquête en nummerde die van één tot vijf. Uit deze vijf antwoorden mochten de leerlingen kiezen bij elke geformuleerde stelling en het bolletje onder het, voor hen, juiste antwoord kleuren. De stellingen stonden niet zomaar door elkaar, maar werden ongeveer gegroepeerd per bepaald thema. De volgende thema 's kwamen aan bod: school, broers en zussen, ouders, gevoelens en gedragingen. Alzo werd het overzichtelijker.

In een inleidende tekst bij de enquête werd vermeld wat het doel van het onderzoek was en wat van de respondenten verwacht werd.

Na een inleidende tekst volgde er een onderdeel waarin de leerlingen enkele persoonlijke gegevens moesten invullen. Dit was om na te kunnen gaan uit welke verschillende groepen de ondervraagden kwamen. Hier kwam een open vraag omtrent de woonplaats in voor.

Vervolgens volgden de vragen (in dit geval de stellingen) van de enquête die ik zelf heb opgesteld (zie bijlage 1).

6.4 Wijze van afname

Ik heb een eenvoudige manier toegepast, namelijk zelf naar de verschillende scholen toestappen. 6 scholen werden gekozen in de omgeving van Internaat Mariavreugde (Borgloon). Enerzijds opdat derdejaarsstudenten orthopedagogie die ook een enquête willen afnemen niet steeds in dezelfde scholen gaan aankloppen. Anderzijds heb ik een school gekozen in de omgeving van het internaat om ook informatie in te winnen van internen van mijn stageplaats, die schoollopen binnen die bepaalde school. Mijn promotor zorgde tevens voor het aanspreken van 2 scholen met directies uit zijn kennissenkring. Deze werkwijze was het gemakkelijkst om een grote return van antwoorden te krijgen.

Op deze manier werden acht scholen bereikt:

- Kindsheid Jesu te Hasselt (ASO + TSO + KSO)
- Katholiek Secundair Onderwijs te Borgloon (ASO + TSO + BSO)
- Sint-Lambertuscollege te Bilzen (ASO)
- Gemeentelijke Secundaire School (GSM) te Munsterbilzen (TSO + BSO)
- Broedersschool te Bilzen (TSO + BSO)
- Vrij Technisch Instituut (VTI) te Hasselt (TSO + BSO)
- Instituut Katholiek Secundair Onderwijs (IKSO) te Hoeselt (ASO + TSO + BSO)
- Sint-Claracollege te Arendonk (ASO)

Ik ben naar deze scholen toegestapt. Ik heb met de directie gesproken en aan hen het doel van mijn enquête uitgelegd. Tevens werd hen een schriftelijke aanvraag (zie bijlage 2) overhandigd, waarin alle nodige informatie en ook 100 enquêteformulieren voorzien waren. Ik heb per school gevraagd of deze enquête door een leerkracht of iemand van het secretariaat kon afgenomen worden van een vijftal klassen van hun school. Eveneens vroeg ik om klassen te nemen uit verschillende afdelingen en verschillende graden. Alzo kan ik tot resultaten komen over kinderen van verschillende leeftijden en verschillende studierichtingen.

In de acht scholen zijn 100 enquête-exemplaren binnengebracht. Toch werden deze in sommige scholen niet allemaal gebruikt en kwam ik in het totaal niet aan 800 ingevulde enquêtes, maar aan 625 bruikbare exemplaren.

6.5 Wijze van verwerking

Alle bekomen gegevens van de enquête werden allereerst door mezelf ingevoerd in het computerprogramma DBASE. Vervolgens werden de gegevens door mijn promotor, De Heer Gielen, met het computerprogramma EXCEL 5.0 verwerkt tot interpreteerbare gegevens in tabellen. De interpretatie zelf van de gegevens in de gevormde tabellen was dan weer volledig mijn taak.

Bij het invoeren op de computer in het programma DBASE werd met het volgende rekening gehouden:

- Als bepaalde stellingen niet beantwoord werden, werd dit aangeduid met '0'. Alzo werd weergegeven dat het gegeven onbekend was, dat hier geen antwoord op gegeven werd.
- Elke stelling kon maar één antwoord hebben. Toch werden er soms meerdere bolletjes per vraag gekleurd. Dit werd opgelost door één van de antwoorden bij een betreffende stelling te kiezen.
- Binnen de persoonlijke gegevens was de vraag welke de woonplaats was. Een stad was nummer 1 en een dorp was nummer 2.
- Op het einde van het enquête-formulier was er een ruimte gelaten om eventuele bedenkingen te laten noteren. Aan deze gegevens werd bij de verwerking weinig aandacht geschonken omdat slechts zeer weinigen een bedenking maakten.
- Om het interpreteren van de resultaten te vergemakkelijken werden alle ruwe cijfers ook nog omgezet in percentages. Ook het gemiddelde, de standaarddeviatie en de mediaan werden bij elke stelling weergegeven.
- In de vragenlijst zijn controlevragen opgenomen. Dit wil zeggen dat een bepaalde vraag twee keer voorkomt, maar anders geformuleerd is. Door deze controlevragen kan nagegaan worden of de respondenten eerlijk geantwoord hebben.

6.6 Beschrijving van de onderzochte populatie

In dit gedeelte worden de persoonlijke gegevens van de jongeren beschreven. Wanneer bepaalde gegevens niet werden ingevuld, werden deze opgedeeld onder de rubriek 'geen antwoord'. In totaal werden 625 enquête-formulieren als bruikbaar beschouwd in de verwerking.

6.6.1 Vertegenwoordiging per leeftijd

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leeftijd van de bereikte populatie:

Tabel 1: Gegevens per leeftijd

Tabel 1		
Leeftijd	Ruw cijfer	%
<12j	6	1
12-14j	119	19
14-16j	229	37
16-18j	249	40
>18j	22	4
Totaal	625	100

De leeftijd van de meeste jongeren die deelnamen aan deze enquête varieert tussen 12 en 18 jaar. Slechts enkelen zijn jonger dan 12 jaar en een aantal zijn ouder dan 18 jaar. De leeftijd van 16 tot 18 jaar omvat de grootste populatie.

6.6.2 Vertegenwoordiging per geslacht

Hieronder is de tabel die een overzicht geeft van de verdeling volgens het geslacht van de bereikte populatie:

Tabel 2: Gegevens per geslacht

Tabel 2		
Geslacht	Ruw cijfer	%
Jongen	300	48
Meisje	319	51
Geen antwoord	6	1
Totaal	625	100

De jongeren die de vragenlijst hebben ingevuld bestaan uit iets meer meisjes dan jongens, maar dit is slechts een zeer klein verschil. De jongens zijn ook goed vertegenwoordigd.

6.6.3 Vertegenwoordiging per woonplaats

De volgende tabel geeft een overzicht weer van de verdeling van respondenten over het platteland en de stad:

Tabel 3: Gegevens per woonplaats

Tabel 3		
Woonplaats	Ruw cijfer	%
Stedelijk	186	30
Platteland	401	64
Geen antwoord	38	6
Totaal	625	100

De overmacht ligt bij de leerlingen van het platteland. Het cijfer van plattelandsrespondenten is ongeveer het dubbel van het aantal stadsrespondenten. Ook heeft 6% niet op deze vraag geantwoord.

6.6.4 Vertegenwoordiging per studierichting

In deze tabel wordt weergegeven hoe de jongeren die hebben deelgenomen, verdeeld zijn over de verschillende studierichtingen:

Tabel 4: Gegevens per studierichting

Tabel 4		
Studierichting	Ruw cijfer	%
ASO	341	55
TSO	106	17
BSO	167	27
KSO	11	2
Geen antwoord	0	0
Totaal	625	100

De leerlingen die een ASO-richting volgden, waren binnen deze enquête het hoogst vertegenwoordigd, 55%. Respondenten uit het BSO volgden de leerlingen uit het ASO op met een vertegenwoordiging van 27%. Het TSO is iets minder

vertegenwoordigd, namelijk met 17%. De kleinste groep respondenten waren de leerlingen van het KSO, 2%. Dit omdat in de scholen uit mijn buurt het KSO een zeldzame studierichting is, terwijl ASO in de meeste scholen voorkomt. Enkel Kindsheid Jezus te Hasselt heeft, van de acht gekozen scholen, een KSO-richting. ASO komt in zeven scholen voor.

6.6.5 Vertegenwoordiging per gezinstoestand

In onderstaande tabel wordt nagegaan hoe de ondervraagde leerlingen verdeeld zijn naargelang de gezinstoestand thuis:

Tabel 5: Gegevens per gezinstoestand

Tabel 5		
Gezinstoestand	Ruw cijfer	%
Gehuwd	509	81
Gescheiden	95	15
Samenw/Niet gehuwd	3	0
Onghuwde moeder	1	0
Va/moe overleden	10	2
Geen antwoord	7	1
Totaal	625	100

Het grootste aantal respondenten komt uit gezinnen waarvan de ouders gehuwd samenleven. Bij 15% van de ondervraagde leerlingen zijn de ouders gescheiden, tegenover 81% van de leerlingen met gehuwde ouders. Samenwonende, niet gehuwde ouders komt amper voor. Tenslotte hebben we de categorie jongeren wiens vader of moeder overleden is. Deze groep bestaat uit 2% van alle respondenten. Dan zijn er nog enkele leerlingen die hierop geen antwoord hebben gegeven en de gegevens hieromtrent dus onbekend zijn.

6.6.6 Vertegenwoordiging per gezinssituatie van jongeren met gescheiden ouders

Tabel 6: Gegevens van de gezinssituatie van jongeren met gescheiden ouders

Tabel 6 Gezinssituatie van kinderen van gescheiden ouders		
Situatie	Ruw cijfer	%
Woont bij va	8	8
Woont bij moeder	61	64
Afwisselend	21	22
Geen antwoord	5	5
Totaal	95	100

De gezinssituatie na een scheiding is voor de meeste jongeren (van die 15%) ‘het wonen bij de moeder’. Terwijl ‘het afwisselend bij beiden wonen’ ook veel voorkomt, maar minder dan ‘het wonen bij moeder’. ‘Het huizen bij vader’ komt bij de ondervraagden zeer weinig voor. Daaruit kan ik concluderen dat de kinderen vaker bij moeder blijven na de scheiding. De vader wordt in de meeste gevallen de niet-verzorgende ouder.

6.6.7 Vertegenwoordiging van jongeren uit gescheiden gezinnen over het wel of niet contact hebben met de afwezige ouder

Tabel 7: Gegevens over het wel of niet contact hebben met de afwezige ouder

Tabel 7 Contact met afwezige ouder ?		
Antwoord	Ruw cijfer	%
Ja	65	68
Neen	23	24
Geen antwoord	7	7
Totaal	95	100

68% van de jongeren met gescheiden ouders heeft nog contact met de niet-verzorgende ouder. Toch zijn er leerlingen die de afwezige ouder niet meer ontmoeten. Deze groep bevat 24% van de ondervraagden met gescheiden ouders. Dit

is één vierde van alle jongeren uit gebroken gezinnen. Ongeveer drie vierde ziet zijn niet-verzorgende ouder nog regelmatig.

6.6.8 Vertegenwoordiging van jongeren uit gescheiden gezinnen die een goede of een minder goede relatie hebben met hun ouders

Tabel 8: Gegevens over een goede of slechte relatie met de gescheiden ouders

Vergelijking							
Woont bij vader	Contact moeder		Goede relatie moeder				
Aantal	Ja	Neen	Ja	Neen			
8	5	3	5	3			
Woont bij moeder	Contact vader		Goede relatie vader				
Aantal	Ja	Neen	Ja	Neen			
61	40	21	34	27			
Van diegenen die contact hebben met vader (40) hebben er 8 geen goede relatie met de vader							

Van de jongeren die bij hun vader wonen, houden de meeste contact met hun afwezige moeder. Al deze contacthoudende respondenten hadden een goede relatie met de niet-verzorgende moeder. Degenen die hun moeder niet meer zien, gaven aan dat ze een slechte relatie met haar hadden.

Van de jongeren die bij hun moeder wonen, zijn er meer respondenten die nog steeds contact hebben met de vader, waarbij de meeste aangeven dat die relatie goed is. Slecht enkelen die hun vader nog ontmoeten, geven aan dat de relatie tussen hen niet goed is. De respondenten die geen contact meer met vader hebben, geven bijna allemaal aan dat ze een slechte relatie hebben met de afwezige vader.

6.7 Verwerking van de resultaten

Alle stellingen werden door mijn promotor en lector van de KHLim, de Heer Gielen, naar tabellen verwerkt die de resultaten per gezinstoestand weergeven. Dit om zo de antwoorden van de jongeren binnen verschillende gezinstoestanden met elkaar te kunnen vergelijken. Gehuwd en samenwonend werden voor de verwerking samen genomen. Ook de groep waarvan vader/moeder overleden is en de groep met een alleenstaande moeder werden samengenomen. Dit omdat deze groepen afzonderlijk te klein waren om zinvol te verwerken. De categorieën waarbij vader/moeder overleden is, alleenstaande moeders en het geen antwoord gegeven hebben op de gezinstoestand zijn niet echt representatief omdat deze groepen slechts een klein aantal leerlingen bevatten.

De 5 antwoordcategorieën waren:

1. helemaal niet akkoord
2. eerder niet akkoord
3. geen uitgesproken mening

Een meerderheid van de leerlingen uit gezinnen waarvan één van de ouders overleden is of uit gezinnen met een ongehuwde moeder, gaat eerder niet akkoord met deze stelling en helemaal niet akkoord. Ook een groot gedeelte heeft hierover geen mening. Niemand uit deze groep respondenten beweert met de benadeling door de leerkrachten op school akkoord te gaan.

Van degenen die geen antwoord gegeven hebben op hun gezinstoestand maar wel op deze vraag antwoordden, geeft bijna drie vierde weer dat deze bewering vals is. Het overige één derde verdeelt zich over leerlingen die geen mening hebben en jongeren die eerder wel akkoord gaan met het benadelen op school.

Uit deze tabelgegevens kan ik dus besluiten dat antwoord 1, namelijk het helemaal niet akkoord zijn over het feit dat leerkrachten kinderen van gescheiden ouders benadelen op school, het meest voorkomt (zie mediaan). Deze bewering gaat dus helemaal niet op voor het grootste deel van alle respondenten. Er zijn geen merkwaardige verschillen te onderkennen tussen leerlingen uit diverse gezinstoestanden. Leerlingen geven bijgevolg allen aan dat gescheiden kinderen op school niet benadeeld worden.

VRAAG 2: Vanaf de scheiding verminderen de schoolprestaties van de kinderen.

Via deze vraag wordt er nagegaan hoe de jongeren denken over de vermindering van schoolse prestaties vanaf de scheiding.

Tabel 10: De schoolprestaties van de kinderen verminderen vanaf de scheiding van de ouders

Vraag 2																		
	Ruwcf1	% 1	Ruwcf2	% 2	Ruw cf3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	
Gezinstoestand																		
Gehuwd en samenwonend	35	7	60	12	188	37	180	35	39	8	10	2	512	100	3,19	1,09	3	
Gescheiden	22	23	17	18	25	26	21	22	9	9	1	1	95	100	2,74	1,32	3	
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	1	9	3	27	6	55	0	0	0	0	11	100	3,27	1,01	4	
Geen antwoord	0	0	2	29	3	43	2	29	0	0	0	0	7	100	3,00	0,82	3	
Totaal	58	9	80	13	219	35	209	33	48	8	11	2	625	100	3,12	1,13	3	

Een groot deel van alle respondenten, namelijk 35%, geeft weer dat men hierover geen uitgesproken mening heeft. De meeste die hierop wel een mening trachtten te geven, gaven weer dat ze eerder akkoord gingen met de bewering dat de schoolprestaties verminderen vanaf de scheiding (33%).

41%, de meerderheid van alle respondenten, gaat helemaal niet akkoord met deze stelling. De 32% die eerder niet akkoord gaan, versterkt die 41% voor een stuk. Slechts een minderheid gaat hier wel mee akkoord.

Binnen de groep met gehuwde of samenwonende ouders vinden de meesten dat kinderen van gescheiden ouders helemaal niet meer aandacht krijgen op school. Ook een grote groep gaat eerder niet akkoord.

Een opvallend hoog cijfer valt op in de groep leerlingen uit gescheiden gezinnen. 65% van hen beweert dat dit een uiterst foute stelling is, terwijl nog eens 22% er eerder als fout over denkt. Enkelen, geven aan dat ze hieromtrent geen mening hebben. Als ik naar de mediaan kijk is antwoord 1, het helemaal niet akkoord zijn, duidelijk de meest voorkomende reactie, terwijl de mediaan in de andere groepen antwoord 2 is.

Ook de overige twee groepen respondenten (vader/moeder overleden of ongehuwde moeder, geen antwoord op gezinstoestand) denken er ongeveer hetzelfde over. Van deze twee groepen gaat de meerderheid niet of eerder niet akkoord.

Er bestaan tussen de vier verschillende groepen overeenkomsten. De meerderheid vindt deze bewering verkeerd: men krijgt als kind uit een gescheiden gezin niet meer aandacht op school. Wel is er het opmerkelijke cijfer van niet akkoord zijn binnen de groep jongeren uit gescheiden gezinnen (mediaan 1). In de andere groepen ligt de meerderheid ook bij het niet akkoord zijn dat deze kinderen meer aandacht krijgen op school, maar niet zo hoog in frequentie als de respondenten met gescheiden ouders die hiermee ervaring hebben of gehad hebben. Er zijn weinig verschillen te vinden tussen de vier groepen, daar de meerderheid van alle categorieën beweert dat het meer aandacht krijgen larie is.

In het onderzoek met het vraaggesprek als onderzoeksmethode (zie 4.2) werd door de jongeren met gescheiden ouders aangegeven dat ze liever niet hadden dat ze voorgetrokken werden door de leerkrachten, maar ze wel meer aandacht wilden, vooral als het schoolprestaties betreft. Deze jongeren wilden net meer aandacht, maar niet in de zin van voorgetrokken worden.

VRAAG 4: Kinderen van gescheiden ouders worden vlugger uitgestoten op school door leeftijdsgenoten of hun vriendenkring.

Via deze vraag trachtte ik na te gaan hoe jongeren denken over het al dan niet uitgestoten worden door leeftijdsgenoten als je gescheiden ouders hebt.

Tabel 13: Kinderen van gescheiden ouders zoeken naar vriendjes die ook gescheiden ouders hebben

Vraag 5																		
Gezinstoestand	Ruwcf1	% 1	Ruwcf2	% 2	Ruw cf3	% 3	Ruw cf4	% 4	Ruw cf5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	
Gehuwd en samenwonend	138	27	105	21	196	38	48	9	18	4	7	1	512	100	2,38	1,12	3	
Gescheiden	40	42	17	18	21	22	13	14	4	4	0	0	95	100	2,20	1,24	2	
Va/moe overle.; allnst.moe	3	27	1	9	7	64	0	0	0	0	0	0	11	100	2,36	0,92	3	
Geen antwoord	2	29	1	14	4	57	0	0	0	0	0	0	7	100	2,29	0,95	3	
Totaal	183	29	124	20	228	36	61	10	22	4	7	1	625	100	2,35	1,14	2	

36% van alle respondenten beweert hier geen uitgesproken mening over te hebben. Hier op volgend geeft 29% weer dat ze hier helemaal niet akkoord mee gaan. Daarbij geeft 20% aan dat ze hier eerder oneens mee zijn. Antwoord 2, het eerder niet akkoord gaan, kwam in het totaal het meest voor.

Binnen de groep met gehuwde of samenwonende ouders heeft de meerderheid, 38%, geen mening hierover. 27% vindt dat deze stelling helemaal niet opgaat. Daarbij is er nog 21% die er eerder oneens mee is.

42% van de jongeren uit gescheiden gezinnen geven eveneens weer helemaal niet akkoord te gaan met de bewering te zoeken naar vrienden met ook gescheiden ouders en 18% gaat eerder niet akkoord. 22% van deze kinderen heeft geen mening hieromtrent. Een minderheid van de jongeren met gescheiden ouders zijn het eens met deze stelling.

De grote meerderheid, 64%, van de groep respondenten waarvan een ouder overleden is of een ongehuwde moeder hebben, beweert hierover geen mening te bezitten. 27% gaat helemaal niet akkoord en 9% gaat eerder niet akkoord. Niemand van deze groep gaf aan dat deze bewering juist kon zijn.

Ook binnen de groep die geen antwoord gaven op de gezinstoestand, hebben de meesten, 57%, hier geen mening over, net zoals de andere groepen respondenten. Een aantal van degenen die geen mening hadden, gaven aan dat ze dit niet wisten, dat ze hier nooit ervaring mee gehad hebben. Enkel de groep leerlingen met gescheiden ouders heeft niet als hoogste procent het geen mening hebben, maar het helemaal niet akkoord gaan met de bewering. Dit kan men zien in het verschil in mediaan met de andere groepen. Zij zeggen geen ervaring te hebben met deze stelling, de meerderheid heeft niet gezocht naar vrienden die ook gescheiden ouders hebben. Van de andere groepen vinden de meesten, die wel een mening bezaten, het eveneens onjuist dat kinderen uit gebroken gezinnen naar vrienden zoeken die ook in zo een gezinstoestand leven.

6.7.2 Broers en zussen

De vragen 6, 7A en 7B uit de enquête hebben betrekking op de relatie tussen broers en zussen bij en na de scheiding van de ouders. Deze vragen zal ik onder het thema 'broers en zussen' behandelen.

VRAAG 6: Een enig kind kan de scheiding moeilijker verwerken dan broers en zussen die steun bij elkaar kunnen vinden.

Via deze vraag trachtte ik te weten te komen hoe jongeren kijken naar de verwerking van een scheiding als enig kind.

Tabel 15: Een scheiding is moeilijker te verwerken als enig kind dan wanneer je broers en zussen hebt

Vraag 6																			
	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan		
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	24	5	30	6	119	23	199	39	133	26	7	1	512	100	3,71	1,13	4		
Gescheiden	15	16	11	12	21	22	22	23	25	26	1	1	95	100	3,29	1,44	3		
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	1	9	4	36	0	0	5	45	0	0	11	100	3,45	1,29	3		
Geen antwoord	0	0	0	0	1	14	4	57	2	29	0	0	7	100	4,14	0,69	4		
Totaal	40	6	42	7	145	23	225	36	165	26	8	1	625	100	3,65	1,19	4		

De meerderheid van alle respondenten, 36%, gaat eerder akkoord met deze stelling. 26% is het er helemaal mee eens. 23% heeft hierover geen uitgesproken mening. Antwoord 4 komt over het algemeen het meest voor, dus de meeste respondenten gaan eerder akkoord met de bewering dat het voor een enig kind moeilijker is om de scheiding te verwerken.

Van de leerlingen met gehuwde of samenwonende ouders geeft 39% weer dat het wel mogelijk is om als enig het moeilijker te hebben. 26% gaat hiermee helemaal akkoord en 23% weet het niet of heeft geen mening. Een minderheid van deze groep respondenten is het niet eens met de bewering.

Een meerderheid van 26% van de jongeren uit gescheiden gezinnen gaat volledig akkoord. Zij vinden het duidelijk juist dat broers en zussen het gemakkelijker hebben om de scheiding te verwerken omdat ze elkaar kunnen steunen. Daarbij houdt 23% het voor mogelijk, zij zijn eerder akkoord. Slecht 16% vindt dit een onjuiste visie en 12% een eerder onjuiste visie.

45% van de leerlingen uit gezinnen waar een ouder overleden is of uit een alleenstaand moedergezin, gaat duidelijk helemaal akkoord. 36% van deze groep jongeren wisten het niet. Slechts zeer weinigen vinden dit een foutieve stelling.

Tenslotte in de laatste groep, die geen antwoord gaven op de gezinstoestand, is 57% het eerder eens en 29% het helemaal eens. Niemand van deze groep beweerde dat dit een verkeerde bewering is.

Ik kan dus besluiten dat van degenen die een mening bezaten, de meesten akkoord gingen met het bovenstaande gegeven. Binnen de vier verschillende groepen gaf de meerderheid telkens aan dat het juist was dat enige kinderen het moeilijker hebben om een scheiding te verwerken dan broers en zussen die steun bij elkaar kunnen vinden. De meesten uit de groep van gescheiden gezinnen, waren het duidelijk volledig eens. In mijn theorie (2.9) gaf ik aan dat er voor een enig kind geen onderbreking of vlucht mogelijk is, uit de sfeer in het gezin. Zij zijn vaak eenzaam, stil en introvert. Broers en zussen zijn meestal beter af. De meerderheid van de respondenten beaamt dus deze visie.

VRAAG 7A: Broers en zussen praten meer met elkaar na de scheiding.

Via deze vraag trachtte ik na te gaan of jongeren al dan niet denken dat broers en zussen beter met elkaar kunnen praten na de scheiding.

Tabel 16: Broers en zussen praten meer met elkaar na de scheiding

Vraag 7A																			
	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan		
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	18	4	34	7	141	28	209	41	92	18	18	4	512	100	3,53	1,17	4		
Gescheiden	18	19	12	13	20	21	26	27	19	20	0	0	95	100	3,17	1,40	3		
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	3	27	5	45	1	9	2	18	0	0	11	100	3,18	1,08	3		
Geen antwoord	0	0	2	29	1	14	3	43	0	0	1	14	7	100	2,71	1,50	3		
Totaal	36	6	51	8	167	27	239	38	113	18	19	3	625	100	3,46	1,22	4		

38% van alle respondenten heeft antwoord 4, het meest voorkomende antwoord, gekozen. Zij gaan eerder akkoord met deze bewering. Vervolgens geeft 27% van de ondervraagde jongeren aan dat ze hier geen uitgesproken mening over hebben. 18% gaat helemaal akkoord. Een minderheid is het oneens met deze stelling. Van de respondenten met gehuwde of samenwonende ouders vindt iets minder dan de helft, 41%, dat deze bewering wel kan kloppen. 18% van hen is het volledig eens. Weinigen beweren dat dit een onjuiste gedachte is. Ook van de groep met gescheiden ouders zeggen de meesten dat de bewering opgaand kan zijn. De overigen uit deze groep hebben eerder een verdeelde mening: 20% gaat helemaal akkoord, 19% gaat helemaal niet akkoord en 13% gaat eerder niet akkoord. Wel is er hier 21% die hierover geen mening heeft.

Van de derde groep respondenten (alleenstaande moeder of een overleden ouder) heeft de meerderheid, 45%, geen uitgesproken mening. 27% is eerder oneens met deze bewering en 18% is het helemaal eens. Hier heerst ook wat verdeling van de meningen.

De meeste jongeren die geen antwoord geven op de gezinstoestand, 43%, zeggen dat deze bewering kan juist zijn. 29% zegt dat dit eerder niet zo is. 14% wist het niet. Binnen de groep jongeren uit gescheiden gezinnen en de groep respondenten met een overleden ouder of een alleenstaande moeder waren er verschillende meningen, de meningen waren verspreid. De respondenten uit gescheiden gezinnen hadden toch een meerderheid die eerder vonden dat broers en zussen beter met elkaar kunnen praten na de scheiding, terwijl de meerderheid in categorie drie eerder niet akkoord ging. Van de groep met gehuwde of samenwonende ouders en de groep die geen antwoord gaven op de gezinstoestand was de meerderheid het eerder eens met bovenstaande stelling. Uit de mediaan in het totaal, kan ik afleiden dat broers en zussen eerder meer praten met elkaar na de scheiding.

VRAAG 7B: Broers en zussen zijn na de scheiding meer toleranter naar elkaar toe.

Via deze vraag wilde ik te weten komen hoe jongeren aankijken tegen het al dan niet toleranter zijn van broers en zussen naar elkaar na een scheiding.

Tabel 17: Broers en zussen zijn na de scheiding toleranter naar elkaar toe

Vraag 7B	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan
Gezinstoestand																	
Gehuwd en samenwonend	18	4	39	8	178	35	162	32	73	14	42	8	512	100	3,21	1,34	3
Gescheiden	19	20	12	13	27	28	13	14	17	18	7	7	95	100	2,75	1,55	3
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	3	27	4	36	3	27	0	0	0	0	11	100	2,82	0,98	3
Geen antwoord	0	0	2	29	3	43	1	14	0	0	1	14	7	100	2,43	1,27	3
Totaal	38	6	56	9	212	34	179	29	90	14	50	8	625	100	3,12	1,38	3

In het totaal heeft de meerderheid, 34%, aan gegeven dat men weinig wist over deze stelling en daarom geen uitgesproken mening had. Het cijfer wat hierop volgt, is 29%. De leerlingen die tot dit procent behoren, gaan eerder akkoord dat broers en zussen toleranter zijn voor elkaar na de scheiding. 14% is het helemaal eens en slechts een minderheid gaat niet akkoord.

De jongeren met gehuwde of samenwonende ouders hebben antwoord 3, geen mening, het meest (35%) weergegeven. Het daaropvolgende cijfer, 32%, gaf aan dat de jongeren met een mening uit deze groep kozen voor een eerder juiste stelling. 14% gaat helemaal akkoord. Slechts weinigen geven aan dat de bewering verkeerd is.

In de groep van jongeren met een overleden ouder of een alleenstaande moeder, is er een duidelijke gelijke verdeling: 27% gaat eerder niet akkoord en 27% gaat eerder akkoord. Ook hier is weer 36% die zich onthoudt van een mening.

In de laatste groep (geen antwoord op gezinstoestand) geven de meesten die een mening hadden aan dat ze het hiermee eerder oneens zijn. Het antwoord 'geen mening' werd het meest gegeven. 32% is het eerder eens met deze bewering en 14% is het helemaal eens. Slechts weinigen geven dat deze stelling verkeerd is.

Binnen de groep leerlingen met gescheiden ouders ligt het anders. Ook in deze groep respondenten heeft de meerderheid geen uitgesproken mening, maar het daarop volgende cijfer, 20%, geeft aan dat ze helemaal niet akkoord gaan met deze stelling, in tegenstelling tot de groep met gehuwde ouders. Toch 18% geeft aan dat de bewering helemaal juist is. De meningen zijn binnen deze groep min of meer verdeeld, sommigen hebben deze ervaring gehad met broers en zussen, en anderen niet. De verklaring hiervoor is volgens mij dat de relatie tussen broers en zussen kan veranderen na een scheiding, maar dit niet altijd het geval is. Het hangt af van situatie tot situatie, was een veelvoorkomend argument bij deze doelgroep en ook de andere groepen.

6.7.3 Ouders

De vragen 9, 10, 11, 13 en 15 hebben betrekking op de gescheiden ouders. Deze vragen worden dan ook behandeld onder dit thema, namelijk 'ouders'.

VRAAG 9: Contact houden met beide ouders na de scheiding is het beste voor de kinderen.

Via deze vraag trachtte ik te achterhalen hoe jongeren tegen het contact houden met beide ouders na een scheiding opkijken.

Tabel 18: Contact houden met beide ouders is het beste voor de kinderen

Vraag 9																					
	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan				
Gezinstoestand																					
Gehuwd en samenwonend	34	7	18	4	100	20	147	29	200	39	13	3	512	100	3,82	1,30	4				
Gescheiden	13	14	7	7	19	20	18	19	37	39	1	1	95	100	3,59	1,46	4				
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	1	9	2	18	6	55	1	9	1	9	11	100	3,36	1,36	4				
Geen antwoord	1	14	1	14	1	14	2	29	1	14	1	14	7	100	2,71	1,80	3				
Totaal	48	8	27	4	122	20	173	28	239	38	16	3	625	100	3,77	1,34	4				

39% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders gaan volledig akkoord, 29% gaat eerder akkoord. Een minderheid vindt dit een verkeerde opvatting. Ook 39% van de kinderen uit gescheiden gezinnen zijn het helemaal eens met de stelling. 19% is het eerder eens en 14% vindt het een volledig foute gedachte. 55% van de respondenten met een overleden ouder of een ongehuwde moeder beweert dat antwoord 4, eerder akkoord, het juiste is. De rest van deze groep, met een mening, verdeelt zich over helemaal juist en eerder onjuist.

Ook in de laatste groep respondenten geeft de meerderheid, 29%, aan dat ze eerder akkoord gaan. De overigen verdelen zich in gelijke mate over de vier andere antwoorden.

38% in het totaal beweert de stelling als volledig juist te zien en 28% als eerder juist. Ik kan dus besluiten dat voor alle groepen respondenten deze stelling opgaand is. Het contact houden met beide ouders is het beste voor de kinderen volgens de meerderheid. Ik vind dat elk kind het recht heeft te ervaren dat de ouder die geen deel meer uitmaakt van het dagelijkse leven toch vader of moeder blijft, en dit wordt door de meeste ondervraagde respondenten zo gezien. Dit kon ik uit de cijfers afleiden. Degenen die hun afwezige ouder niet meer zien hebben hier meestal een reden voor zoals agressie van die ouder naar het kind, misbruik van de ouder, de ouder was nooit thuis, ... (zie theorie 1.7.3).

VRAAG 10: Wanneer de ouders een goede relatie met elkaar behouden is dit gunstiger voor de kinderen dan wanneer ze ruzie maken over het nemen van beslissingen.

Via deze vraag trachtte ik na te gaan hoe jongeren denken over het al dan niet behouden van een goede relatie tussen de ouders bij een scheiding in het voordeel van de kinderen.

Tabel 19: Het behouden van een goede relatie tussen de ouders, is gunstiger voor de kinderen

Vraag 10	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruwcf 3	% 3	Ruwcf 4	% 4	Ruwcf 5	% 5	Ruw of gn antw.	% geen antw.	Ruw of tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan
Gezinstoestand																	
Gehuwd en samenwonend	31	6	22	4	48	9	107	21	289	56	15	3	512	100	4,09	1,36	5
Gescheiden	13	14	2	2	9	9	11	12	59	62	1	1	95	100	4,03	1,49	5
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	1	9	1	9	2	18	7	64	0	0	11	100	4,36	1,03	5
Geen antwoord	0	0	1	14	0	0	3	43	2	29	1	14	7	100	3,43	1,81	4
Totaal	44	7	26	4	58	9	123	20	357	57	17	3	625	100	4,08	1,38	5

56% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders gaat volledig akkoord met deze opvatting en 21% gaat eerder akkoord.

Ook de meerderheid van de leerlingen uit gescheiden gezinnen (62%) vindt dit een helemaal juiste redenering. Het hoge cijfer uit groep drie, namelijk 64%, ziet dit eveneens als correct. Van de groep die geen antwoord geeft op de gezinstoestand houdt 43% het voor mogelijk en 29% is het er volledig mee eens.

De meerderheid van alle respondenten koos antwoord 5 en gingen dus volledig akkoord. Uit deze hoge cijfers kan ik afleiden dat het beter is als ouders een goede relatie met elkaar behouden, zonder ruzie te maken bij het nemen van bepaalde beslissingen.

Ook volgens de theorie (zie 2.4) kunnen ouderlijke conflicten bij een scheiding een negatieve invloed hebben op het gedrag en de schoolprestaties van de kinderen. Het kan kinderen nog meer schade berokkenen dan de scheiding zelf.

Binnen het reeds bestaande onderzoek met het vraaggesprek als onderzoeksmethode (zie 4.2), vinden jongeren het over het algemeen erg vervelend wanneer de ouders ruzie hebben, vooral als dit uitloopt op situaties waarin de betrokkenen zich niet kunnen beheersen. Dit sluit dus aan bij het bovenstaande.

VRAAG 11: Het hertrouwen van één van de ouders is positief voor de kinderen: ze ervaren de warmte van een nieuw gezin.

Via deze vraag trachtte ik te weten te komen hoe jongeren denken over het hertrouwen van één van de ouders na een scheiding.

Tabel 20: Hertrouwen van één van de ouders is positief voor de kinderen

Vraag 11																		
	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	
Gezinstoestand																		
Gehuwd en samenwonend	60	12	87	17	229	45	84	16	32	6	20	4	512	100	2,77	1,16	3	
Gescheiden	27	28	11	12	28	29	11	12	15	16	3	3	95	100	2,65	1,48	3	
Va/moe overle.;allnst.moe	1	9	1	9	8	73	0	0	1	9	0	0	11	100	2,91	0,94	3	
Geen antwoord	0	0	2	29	3	43	1	14	0	0	1	14	7	100	2,43	1,27	3	
Totaal	88	14	101	16	268	43	96	15	48	8	24	4	625	100	2,75	1,21	3	

Binnen alle groepen gezinstoestanden wordt antwoord 3, het niet hebben van een uitgesproken mening, het meest weergegeven. Deze jongeren weten dus niet of het hertrouwen positief is, of negatief is. Velen haalden aan dat dit afhangt van situatie tot situatie. In de totaalscores wist 43% van alle respondenten het niet, wat zeer veel is. Van de leerlingen uit gescheiden gezinnen gaf 28% aan dat dit een foutieve gedachte is. Toch was er ook 16% die hier wel mee akkoord ging.

Binnen de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders was er een verdeelde mening. 17% gaat eerder niet akkoord en 16% gaat eerder akkoord.

De groep met een overleden ouder of een alleenstaande moeder kende ook een verdeling. Er zijn jongeren uit deze groep die het helemaal oneens waren, er zijn er die het eerder oneens waren en er zijn leerlingen die het helemaal eens waren. In de laatste groep, die geen antwoord gaven op hun gezinstoestand, vond 29% het eerder een verkeerde redenering en 14% vond het eerder een juiste bewering. Omdat de meerderheid aangeeft dat men het niet weet, is het moeilijk om conclusies te trekken. Van degenen die wel een visie hadden, heerst er verdeling. Sommigen gaan akkoord en sommigen gaan niet akkoord. Verschillende meningen komen hier dus voor. Van de kinderen uit gescheiden gezinnen gaan de meesten, die een ander antwoord kozen dan 3, niet akkoord, zij hebben dit blijkbaar niet zo ervaren. Eén persoon van hen gaf aan dat ze liever haar eigen gezin terug wilde, dan dat haar ouder hertrouwde met iemand. Uit de verdeelde meningen kan ik afleiden dat iedereen hier blijkbaar anders over denkt.

VRAAG 13: Kinderen van gescheiden ouders moeten de kans krijgen om over hun gevoelens met een vertrouwd iemand te kunnen praten.

Via deze vraag wilde ik na gaan hoe belangrijk jongeren het vinden om met iemand over gevoelens, die worden opgeroepen door de scheiding van hun ouders, te kunnen praten.

Tabel 21: Kinderen van gescheiden ouders moeten de kans krijgen over hun gevoelens te praten

Vraag 13																		
Gezinstoestand	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruwcf 3	% 3	Ruwcf 4	% 4	Ruwcf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	
Gehuwd en samenwonend	29	6	18	4	26	5	108	21	282	55	49	10	512	100	3,88	1,66	5	
Gescheiden	9	9	6	6	13	14	15	16	52	55	0	0	95	100	4,00	1,34	5	
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	0	0	2	18	2	18	3	27	4	36	11	100	2,64	2,20	3	
Geen antwoord	0	0	0	0	0	0	2	29	5	71	0	0	7	100	4,71	0,49	5	
Totaal	38	6	24	4	41	7	127	20	342	55	53	8	625	100	3,88	1,63	5	

Over deze gegevens kan ik zeer kort zijn omdat de cijfers duidelijk weergeven wat de meerderheid uit de verschillende groepen koos als antwoord: 55% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders, 55% van de leerlingen uit gescheiden gezinnen, 27% van de respondenten met een overleden ouder of een ongehuwde moeder en 71% van de jongeren zonder antwoord op hun gezinstoestand, zijn volledig eens met deze stelling. 55%, meer dan de helft, van alle respondenten zagen de opvatting als volkomen juist. Kinderen moeten dus de kans krijgen om met iemand over hun gevoelens omtrent de scheiding te praten.

In mijn onderzoek met de kinderen uit mijn leefgroep (zie 4.11) gaf de meerderheid aan dat ze die kans gehad hebben en dit zeker geholpen had.

Volgens mij kan praten met de kinderen over scheiding en de elementen die hiermee verbonden zijn (vb. het missen van de afwezige ouder, de bezoeksregeling, vragen waar de kinderen mee zitten,...) duidelijkheid en meer aanvaardbaarheid bij de kinderen veroorzaken. Ik zou dus ook antwoord 5 ingevuld hebben, net als de grote meerderheid van de respondenten.

VRAAG 15: Na de scheiding ervaren kinderen dat er minder geld is dan voordien.

Via deze vraag trachtte ik te achterhalen hoe jongeren denken over de financiën na een scheiding.

Tabel 22: Kinderen ervaren dat er minder geld is na de scheiding

Vraag 15																		
	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	
Gehuwd en samenwonend	41	8	35	7	235	46	73	14	64	13	64	13	512	100	2,79	1,45	3	
Gescheiden	22	23	13	14	19	20	12	13	29	31	0	0	95	100	3,14	1,55	3	
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	1	9	4	36	1	9	2	18	3	27	11	100	2,55	1,86	3	
Geen antwoord	0	0	1	14	4	57	0	0	1	14	1	14	7	100	2,71	1,50	3	
Totaal	63	10	50	8	262	42	86	14	96	15	68	11	625	100	2,84	1,48	3	

De meeste jongeren met gehuwde of samenwonende ouders denken hier geen mening over te bezitten. 14% vindt het eerder juist en 13% vindt het volledig juist. Een minderheid gaat niet akkoord.

De meerderheid van de respondenten uit gescheiden gezinnen (31%) vindt dit een helemaal correcte uitspraak. Toch is er 23% die hier helemaal niet mee akkoord gaat. Er zijn dus kinderen die hiermee ervaring hadden en er zijn er die deze ervaring niet hadden. De meesten vonden dus dat er minder geld was na de scheiding.

Van de jongeren met een overleden ouder of een ongehuwde moeder, gaf 36% aan hier geen visie over te hebben en 27% gaf helemaal geen antwoord. Dit is dus vrij onbekend bij velen uit deze categorie.

57% van de jongeren die geen antwoord gaven op hun gezinstoestand, meldde dat ze hierover geen mening bezaten. 14% ging eerder niet akkoord en 14% ging juist helemaal akkoord.

Degenen die uit gescheiden gezinnen kwamen, waren veelal akkoord met de opvatting dat er minder geld is na de scheiding of juist niet. Hier bestond wat verdeling. De andere groepen blijken hier weinig over te weten waardoor antwoord 3, geen mening, het meest voorkwam.

Wanneer ouders scheiden, heeft volgens mij de verzorgende nog maar één inkomen om van te leven (en de alimentatie die de vertrokken ouder betaalt). Het geld vermindert. Een moeder die voor de scheiding huisvrouw was, moet meestal op zoek naar een job om het gezin te onderhouden want met stempelgeld alleen is het moeilijk rond te komen.

6.7.4 Gedragingen van kinderen

De vraag 12, die gaat van 12/1 tot 12/10, duidt op de gedragingen die kinderen uit gescheiden gezinnen kunnen stellen. Deze zal ik bespreken onder dit thema.

VRAAG 12/1: Kinderen van gescheiden ouders zijn agressiever.

Via deze vraag trachtte ik te weten te komen hoe jongeren aankijken tegen agressie van kinderen uit gescheiden gezinnen.

Tabel 23: Kinderen van gescheiden ouders zijn agressiever

Vraag 12/1	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	Ruw cf km zelf ev.	% km zelf ev.
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	104	20	95	19	224	44	53	10	22	4	14	3	512	100	2,52	1,13	3		
Gescheiden	34	36	16	17	24	25	7	7	12	13	2	2	95	100	2,38	1,42	2	20	21
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	3	27	3	27	2	18	2	18	0	0	11	100	3,09	1,30	3		
Geen antwoord	2	29	0	0	4	57	1	14	0	0	0	0	7	100	2,57	1,13	3		
Totaal	141	23	114	18	255	41	63	10	36	6	16	3	625	100	2,51	1,18	3		

Binnen deze tabel geeft de meerderheid van alle respondenten, 41%, aan dat ze hierover geen uitgesproken mening hebben. 23% geeft aan dat ze hiermee helemaal niet akkoord gaan. Als ik naar de groep jongeren uit gescheiden gezinnen kijk, zie ik dat de meeste dit volledig als onjuist beschouwen. Het cijfer van het helemaal niet eens zijn is veel hoger als het cijfer uit de groep met gehuwde ouders. Toch is er een minderheid van hen die dit wel als juist zien. 21% van deze respondenten geeft aan dat ze dit gedrag vertoond hebben na de scheiding. De andere groepen gezinstoestanden lijken hier weinig van te weten omdat antwoord 3 het meest gegeven wordt bij hen. Van degenen die wel een mening hebben hieromtrent, is de meerderheid niet akkoord, net zoals de groep met gescheiden ouders.

VRAAG12/ 3: Kinderen van gescheiden ouders zijn ongehoorzamer.

Via deze vraag trachtte ik aan de weet te komen hoe jongeren denken over ongehoorzaamheid bij kinderen uit gescheiden gezinnen.

Tabel 25: Kinderen van gescheiden zijn ongehoorzamer

Vraag 12/3																				
Gezinstoestand	Ruwcf1	% 1	Ruwcf2	% 2	Ruwcf3	% 3	Ruwcf4	% 4	Ruwcf5	% 5	Ruwcf gn antw.	% geen antw.	Ruwcf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	Ruwcf knm zelf ev.	% knm zelf ev.	
Gehuwd en samenwonend	83	16	106	21	213	42	79	15	16	3	15	3	512	100	2,60	1,11	3			
Gescheiden	30	32	13	14	27	28	12	13	11	12	2	2	95	100	2,53	1,41	3	22	23	
Va/moe overle.; allnst.moe	0	0	4	36	3	27	3	27	1	9	0	0	11	100	3,09	1,04	3			
Geen antwoord	4	57	0	0	1	14	1	14	0	0	1	14	7	100	1,57	1,40	1			
Totaal	117	19	123	20	244	39	95	15	28	4	18	3	625	100	2,58	1,17	3			

Wat ik ook hier weer kan opmerken is het hoge cijfer, 39%, met geen uitgesproken mening. 20% van alle respondenten gaat eerder niet akkoord met deze stelling en 19% gaat volledig niet akkoord. 21% van jongeren met gehuwde of samenwonende ouders is het eerder oneens met de bewering. 36% van de leerlingen met een overleden ouder of alleenstaande moeder gaat eveneens eerder niet akkoord. 57% van de jongeren die geen antwoord gaven op hun gezinssituatie vonden het een volledig onjuiste redenering. 32% van de respondenten uit gescheiden gezinnen vonden het ook een helemaal verkeerde opvatting. Binnen alle groepen ligt dus de meerderheid bij het niet akkoord zijn met de ongehoorzaamheid van kinderen uit gescheiden gezinnen. Toch is er nog 23% van de jongeren uit gescheiden gezinnen die aangeven dat ze dit ervaren hebben als kind uit een gebroken gezin.

Algemeen trek ik dus de conclusie dat kinderen uit gescheiden gezinnen niet ongehoorzamer zijn dan andere kinderen volgens de meerderheid met een mening.

VRAAG 12/4: Kinderen van gescheiden ouders zijn stiller, meer teruggetrokken dan tevoren.

Via deze vraag wilde ik achterhalen of jongeren al dan niet denken dat kinderen van gescheiden ouders stiller zijn.

Meer dan de helft van alle respondenten geeft ook hier weer aan dat ze het niet weten en dus geen mening hebben. De leerlingen met gehuwde of samenwonende ouders, die een visie gaven, hebben een verdeelde mening: 12% gaat helemaal niet akkoord en 12% gaat eerder wel akkoord. Ook de jongeren die geen antwoord gaven op hun thuissituatie kennen ongeveer een verdeling: 14% is het volledig oneens, 14% is het eerder oneens en 14% is het eerder eens. Van de groep met een overleden ouder of ongehuwde moeder beweert 27%, van degene die een mening hadden, dat kinderen uit gebroken gezinnen helemaal geen nachtmerries hebben. De meeste jongeren die in gescheiden gezinnen leven zien dit ook als een volledig verkeerde visie. Slechts 11% van deze groep jongeren geeft aan dat ze dit bij zichzelf ervaren hebben.

Als ik naar de mediaan kijk bij de tweede categorie jongeren, is het opvallend dat deze groep een andere mediaanscore heeft dan de andere groepen. De meerderheid bij hen gaat niet akkoord, ze hebben geen nachtmerries over de scheiding. Bij de overige groepen is de mediaan antwoord 3.

VRAAG 12/6: Kinderen van gescheiden ouders zijn depressief.

Via deze vraag trachtte ik te achterhalen hoe jongeren denken over depressie bij kinderen uit gebroken gezinnen.

Tabel 28: Kinderen van gescheiden ouders zijn depressief

Vraag 12/6	Ruw cf 1	% 1	Ruw cf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviate	mediaan	Ruw cf knm zelf erw.	% knm zelf erw.
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	46	9	70	14	217	42	139	27	24	5	16	3	512	100	2,96	1,11	3		
Gescheiden	19	20	14	15	28	29	25	26	8	8	1	1	95	100	2,85	1,28	3	24	25
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	4	36	2	18	3	27	1	9	0	0	11	100	2,91	1,22	3		
Geen antwoord	1	14	1	14	2	29	2	29	0	0	1	14	7	100	2,43	1,51	3		
Totaal	67	11	89	14	249	40	169	27	33	5	18	3	625	100	2,93	1,14	3		

De meeste respondenten, 40%, hadden hierover geen mening. Het daaropvolgende hoogste cijfer was 27%, die de stelling eerder gelijk gaf. 27% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders vonden het eerder juist. Wat opvallend is, is dat de meerderheid van de groep jongeren uit gescheiden gezinnen, die een visie weergaven, deze stelling wel als juist zien en één vierde van deze hele groep dit ook werkelijk beleefd heeft. 34% (26% +8%) is een heel behoorlijk cijfer voor het akkoord zijn in deze groep jongeren met gescheiden ouders. Dit is ongeveer 1 op 3 leerlingen uit gebroken gezinnen. 36% van de groep met een overleden ouder of een alleenstaande moeder is eerder niet akkoord dat deze kinderen depressief zouden zijn.

VRAAG 14/3: Kinderen voelen zich schuldig voor de scheiding van hun ouders.

Via deze vraag trachtte ik na te gaan of de theorie omtrent het schuldgevoel van kinderen voor de scheiding van hun ouders, klopt.

Tabel 35: Kinderen voelen zich schuldig voor de scheiding van hun ouders

Vraag 14/3																				
Gezinstoestand	Ruwcf 1	% 1	Ruwcf 2	% 2	Ruw cf 3	% 3	Ruw cf 4	% 4	Ruw cf 5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	Ruw cf km zelf env.	% km zelf env.	
Gehuwd en samenwonend	39	8	57	11	177	35	131	26	51	10	57	11	512	100	2,86	1,43	3			
Gescheiden	29	31	10	11	19	20	17	18	16	17	4	4	95	100	2,67	1,57	3	13	14	
Va/moe overle., allnst.moe	0	0	1	9	3	27	5	45	0	0	2	18	11	100	2,82	1,54	3			
Geen antwoord	0	0	1	14	3	43	3	43	0	0	0	0	7	100	3,29	0,76	3			
Totaal	68	11	69	11	202	32	156	25	67	11	63	10	625	100	2,83	1,45	3			

25% van alle leerlingen gaat eerder akkoord met deze stelling. Toch gaat de meerderheid weer naar antwoord 3, het niet weten. De cijfers uit de groep kinderen met gescheiden ouders zijn het tegenovergestelde van de anderen drie groepen. Deze drie groepen kennen een meerderheid aan de rechterzijde van de tabel, namelijk het eens zijn met bovenstaande bewering. Dit is in tegenstelling tot groep twee, de jongeren uit gebroken gezinnen. De meesten van hen, 31%, vinden het een helemaal verkeerde gedachte, terwijl de andere groepen leerlingen juist wel akkoord gaan met het zich schuldig voelen voor de scheiding.

Slechts 14% van de respondenten die leven met gescheiden ouders, geeft aan dat dit schuldgevoel er was bij hen. Uit de theorie (2.7.5) haal ik dat kinderen vaak veronderstellen dat zij een centrale rol gespeeld hebben in het vertrek van één van de ouders. Toch vindt het grootste gedeelte van de kinderen uit gescheiden gezinnen dat dit niet zo is, terwijl anderen dit wel als juist beschouwen.

VRAAG 14/4: Kinderen schamen zich naar anderen toe voor hun gescheiden ouders.

Via deze vraag wilde ik nagaan hoe jongeren denken over schaamtegevoelens omtrent de echtscheiding.

45% van de jongeren met een overleden ouder of een alleenstaande moeder en 43% van de leerlingen die geen antwoord gaven op de gezinstoestand gaan eerder akkoord met deze haatgevoelens. Ook 26% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders zijn het hier eerder mee eens. Toch is het opmerkelijk dat de meesten van de groep met gescheiden ouders, 31%, het helemaal niet eens is met de bewering over haat. 20% van deze groep is het wel helemaal eens. 16% gaf aan dat ze die haatgevoelens wel degelijk ervaren hebben.

Als ik terugkijk naar de theorie (2.7.6), merk ik dat de ouder die weggaat de kinderen meer verraadt dan de ouder die bij hen blijft. Nog meer verraad treedt op wanneer een ouder hen verlaat voor een nieuwe partner. Vreemd gaan keuren de meeste kinderen helemaal niet goed. In het totaal gaan de meeste respondenten akkoord met de haatgevoelens voor een ouder, waarvan ik mogelijke argumenten uit de theorie gehaald heb (24%). Toch moeten we ook rekening houden met het hoge cijfer van niet akkoord zijn bij de groep met gescheiden ouders: zij haten hun ouder niet.

VRAAG 14/6: Kinderen hopen dat beide ouders na de scheiding terug samenkomen.

Omdat de theorie vindt dat de hoop op hereniging heel vaak voorkomt, wilde ik dit nagaan bij jongeren.

Tabel 38: Kinderen hopen dat beide ouders na de scheiding terug samenkomen

Vraag 14/6	Ruw of 1	% 1	Ruw of 2	% 2	Ruw of 3	% 3	Ruw of 4	% 4	Ruw of 5	% 5	Ruw of gn antw.	% geen antw.	Ruw of tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	Ruw of knm zelf erw.	% knm zelf erw.
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	27	5	26	5	95	19	135	26	173	34	56	11	512	100	3,46	1,63	4		
Gescheiden	27	28	10	11	18	19	17	18	20	21	3	3	95	100	2,83	1,60	3	23	24
Va/moe overle.;allnst.moe	2	18	1	9	0	0	3	27	2	18	3	27	11	100	2,36	2,06	2		
Geen antwoord	0	0	0	0	1	14	5	71	1	14	0	0	7	100	4,00	0,58	4		
Totaal	56	9	37	6	114	18	160	26	196	31	62	10	625	100	3,35	1,64	4		

De meeste jongeren gaan in het totaal helemaal akkoord met de herenigingwens. Daarbij gaat 26% eerder akkoord. Van de groep met een overleden ouder of een ongehuwde moeder en de groep die geen antwoord gaf op de gezinstoestand, vinden de meesten het een eerder juiste redenering. Het grootste gedeelte leerlingen met gehuwde of samenwonende ouders is het helemaal eens met de opvatting en de 26%, die het eerder eens zijn, versterkt dit nog eens. Toch ligt de meerderheid van de jongeren met gescheiden ouders aan de andere kant van de tabel. 28% van hen gaat helemaal niet akkoord met de hoop op hereniging. Wel is nog 21% van de respondenten met gescheiden ouders volledig akkoord met de visie. Een vierde van deze groep jongeren geeft aan dat die hoop bij hen heeft opgetreden (of nog steeds optreedt).

Antwoord 4, het eerder eens zijn, is het meest voorkomende antwoord in het totaal. Dit blijkt ook uit de mediaan. De mediaan in de groep met gescheiden ouders ligt anders omdat de meerderheid van hen, in tegenstelling van de andere groepen, niet akkoord is met het bezitten van een herenigingwens. Toch is men in de totaalscores het eens met de hoop op hereniging.

VRAAG 14/7: Kinderen van gescheiden ouders kennen haat t.o.v. een stiefouder.

Via deze vraag wilde ik de gedachten van jongeren over stiefouders achterhalen.

Tabel 39: Kinderen uit gescheiden gezinnen kennen haat t.o.v. een stiefouder

Vraag 14/7	Ruwcf1	% 1	Ruwcf2	% 2	Ruwcf3	% 3	Ruwcf4	% 4	Ruwcf5	% 5	Ruw cf gn antw.	% geen antw.	Ruw cf tot	% totaal	gemiddelde	standaarddeviatie	mediaan	Ruw cf knm zelf erw.	% knm zelf erw.
Gezinstoestand																			
Gehuwd en samenwonend	20	4	42	8	193	38	112	22	91	18	54	11	512	100	3,10	1,45	3		
Gescheiden	22	23	11	12	26	27	8	8	27	28	1	1	95	100	3,04	1,54	3	33	35
Va/moe overle.; allnst.moe	1	9	1	9	1	9	5	45	1	9	2	18	11	100	2,82	1,78	4		
Geen antwoord	0	0	1	14	3	43	3	43	0	0	0	0	7	100	3,43	0,98	3		
Totaal	43	7	55	9	223	36	128	20	119	19	57	9	625	100	3,09	1,47	3		

22% van de jongeren met gehuwde of samenwonende ouders vindt dit een eerder juiste vaststelling en 18% vindt het een volledig correcte redenering. 45% van de leerlingen met een overleden ouder of alleenstaande moeder gaan eveneens eerder akkoord en ook 43% van de jongeren die geen antwoord gaven op hun gezinssituatie. De respondenten uit gescheiden gezinnen kennen min of meer verspreide meningen. 28% is het helemaal eens met de haat voor een stiefouder en 23% is het helemaal niet eens. 35% geeft aan dat ze een stiefouder gehaat hebben of nog steeds haten. In het totaal gaan dus de meeste akkoord met de haat voor een stiefouder. Toch ligt de grote meerderheid weer bij het hebben van geen uitgesproken mening. Volgens mij zien veel kinderen in een eerste fase de stiefouder als een indringer, iemand die er niet hoort, die ze haten. De kinderen moeten nog leren wennen aan deze nieuwe ouder en hem of haar beter leren kennen (zie theorie 2.6.4). Voor velen is deze stap erg moeilijk en kan het een tijd duren vooraleer ze deze stap aandurven. Hierdoor denk ik dat de meeste jongeren in het totaal, na 'geen mening', akkoord gingen met de bewering.

Uit het reeds bestaande onderzoek met het vraagesprek als onderzoeksmethode (4.2), kwam men tot de conclusie dat nieuwe partners gevoelens van afkeer en boosheid opriepen bij de jongeren. De komst van een nieuwe partner kon een bron van nieuwe conflicten zijn. Dit is een conclusie die aansluit bij deze resultaten omtrent de stiefouder.

6.8 BESLUIT

Via deze enquête wilde ik nagaan hoe jongeren aankijken tegen echtscheiding. Ook wilde ik te weten komen welk beeld jongeren hebben over de mogelijke gevolgen van echtscheidingen voor de kinderen en hoe zij staan tegenover de gevoelens en gedragingen van kinderen uit gebroken gezinnen.

6.8.1. Werkwijze

- Er werd een schriftelijke enquête opgesteld, bestaande uit gesloten vragen (multipel-choice vragen).
- Om de doelgroep te bereiken ben ik naar acht scholen toegestapt en heb ik gevraagd of ze een enquête bij hun leerlingen wilden afnemen. Op deze manier heb ik dan 625 jongeren bereikt.

6.8.2 Resultaten

Algemeen kan ik stellen dat het opvallend is, dat wanneer ik mijn onderzoek bekijk, antwoord 3, het hebben van geen uitgesproken mening, vaak hoog scoorde. Bijna elke tabel beschikt over een zeer hoog percentage onder antwoord 3.

De vraag is nu of de ondervraagde jongeren niet eerlijk voor hun mening durfden uitkomen of dat inderdaad veel jongeren zeer weinig weten over de gevolgen van echtscheiding voor de kinderen. Opmerkelijk is dat ook de jongeren met gescheiden ouders vaak hoog scoorden met 'geen mening'. Welke redenen hebben deze jongeren: willen ze de gegevens liever voor hen houden omdat ze het moeilijk hebben met de echtscheidingssituatie?

Tenslotte zou ik kunnen stellen dat er meer aandacht zou moeten besteed worden aan de mogelijke gevolgen van echtscheiding door het bijvoorbeeld bespreekbaar te maken in de klas (vb. met een video). Elk jaar neemt het aantal echtscheidingen toe en dus ook meer en meer kinderen worden ermee geconfronteerd die hieronder mogelijk kunnen lijden. Ouders, leerkrachten en opvoeders dienen hier aandacht aan te besteden.

Volgens de verschillende thema 's zal ik de besluiten weergeven:

SCHOOL

- Drie vijfde van de jongeren vindt het helemaal onjuist dat kinderen uit gebroken gezinnen op school benadeeld kunnen worden door de leerkrachten die van de scheiding van de ouders op de hoogte zijn. Leerkrachten achten een scheiding niet als slecht.

- Een kleine meerderheid van de jongeren denkt dat de schoolprestaties beïnvloed worden door de scheiding van de ouders, de resultaten op school kunnen door een dergelijke ervaring verminderen. Ouders (en ook opvoeders) dienen dus aandacht te hebben voor het huiswerk van hun kinderen. Toch gaven de meesten weer dat ze geen mening hadden. De meerderheid van de kinderen uit gescheiden gezinnen vonden dat de scheiding geen invloed had op de schoolresultaten.
- De meeste respondenten vinden niet dat kinderen van gescheiden ouders meer aandacht krijgen in de klas. Die aandacht is voor hen voor alle kinderen hetzelfde.
- Meer dan de helft van de ondervraagden is van mening dat kinderen van gescheiden ouders helemaal niet sneller uitgestoten worden door leeftijdsgenoten. Het hebben van gescheiden ouders is dus volgens de jongeren niet een oorzaak van het uitstoten op school.
- Dat kinderen van gescheiden ouders zoeken naar vriendjes die dezelfde thuissituatie bezitten, wordt door veel jongeren ontkend. De meerderheid zegt hier dat ze geen mening hebben.
- De meerderheid van de respondenten vindt het juist dat verhuizen en naar een andere school moeten, het de kinderen nog moeilijker maakt om de scheiding van de ouders te verwerken.

BROERS EN ZUSSEN

- De meeste jongeren gaan eerder akkoord met de stelling dat enig kinderen de scheiding moeilijker verwerken dan broers en zussen die bij elkaar steun kunnen vinden. Ook zijn er veel jongeren die de bewering helemaal ondersteunen.
- 38%, de meerderheid, is het eens dat broers en zussen meer met elkaar praten na de scheiding. Ook heel wat leerlingen bezitten hierover geen mening.
- Heel veel jongeren weten niet of broers en zussen na de scheiding toleranter zijn naar elkaar. Eén vierde van alle respondenten vindt het een juiste visie.

ouders

- De meeste jongeren vinden het volledig juist dat het beter is dat de kinderen contact houden met beide ouders. Daarbij sluiten ook veel jongeren zich aan die eerder akkoord gaan.
- Meer dan de helft van de respondenten denken helemaal akkoord te gaan dat het beter is voor de kinderen als de ouders proberen een goede relatie met elkaar te behouden in plaats van voortdurend ruzie te maken. Antwoord 5, het volledig eens zijn, had de hoogste frequentie.
- Een zeer hoog aantal ondervraagden bleken geen mening te hebben over de gedachte dat het hertrouwen van de ouders positief was voor de kinderen, omdat ze de warmte van een nieuw gezin zouden kunnen ervaren. 16% ging volledig niet akkoord en 15% ging eerder wel akkoord.
- Meer dan de helft van alle respondenten vindt het zeer nuttig dat kinderen van gescheiden ouders de kans krijgen om met een vertrouwd iemand over de scheiding te kunnen babbelen.

- De meeste jongeren hebben geen gedacht over de dalende financiën na de scheiding en over de kinderen die dat zouden ervaren. De meerderheid van degenen die wel een mening gaven, gaat akkoord met de vermindering van geld na de scheiding.

GEDRAGINGEN

- Iets minder dan de helft van de jongeren weet niet of kinderen van gescheiden ouders agressiever zijn. Eén vijfde vindt dit helemaal niet juist en één vijfde eerder niet.
- Ook iets minder dan de helft heeft geen mening over het aanhankelijker zijn van kinderen uit gebroken gezinnen. Eén vijfde gaat eerder wel akkoord en een kleine minderheid gaat helemaal niet akkoord.
- Twee vijfde heeft geen uitgesproken mening wat de ongehoorzaamheid van de kinderen met gescheiden ouders betreft. Eén vijfde vindt het eerder onjuist en één vijfde vindt het helemaal verkeerd.
- Het stiller of het meer teruggetrokken zijn wordt door veel jongeren als eerder juist omschreven. Toch wist de meerderheid het niet.
- Meer dan de helft van de ondervraagden geeft aan geen mening te bezitten over de nachtmerries die kinderen van gescheiden ouders kunnen hebben. Dit is zeer veel. 16% blijkt er helemaal niet akkoord mee te zijn.
- Ook weer iets minder dan de helft weet niets over het depressief zijn van deze kinderen. Eén vierde is eerder eens dat kinderen uit gebroken gezinnen een depressie kunnen oplopen.
- Ongeveer één vierde van de jongeren vindt het helemaal verkeerd dat kinderen door de scheiding gaan bedplassen of stotteren. Toch heeft de meerderheid ook hier weer geen mening.
- Dat kinderen met gescheiden ouders woede-aanvallen of huilbuien krijgen, wordt door één vierde eerder bevestigd. De meerderheid heeft hierover geen visie.
- Ongeveer de helft van de respondenten weet niet of kinderen met een gescheiden gezinssituatie meer gaan liegen. 18% ontkent het meer gaan liegen heftig.
- Een kleine meerderheid van de jongeren vindt dat kinderen door de scheiding slechter gaan presteren op school (controlevraag op vraag 2).

GEVOELEN

- De meerderheid van alle jongeren vindt het volledig correct dat kinderen verdrietig zijn om de scheiding van de ouders. Dit is voor de meeste vanzelfsprekend.
- Eén vierde van de respondenten gaat eerder akkoord met de stelling dat kinderen met gescheiden ouders angst bezitten om ook verlaten te worden door de overblijvende ouder. Eén vierde heeft hierop geen mening.
- Veel leerlingen hebben geen visie over dat kinderen zich schuldig zouden voelen om de scheiding van hun ouders. Een kleine meerderheid meent dat de kinderen zich wel schuldig voelen voor de scheiding.

- De meesten, die een mening gaven, gingen helemaal niet akkoord met de gedachte dat kinderen uit gebroken gezinnen zich schamen voor de scheiding naar anderen toe.
- Een kleine meerderheid denkt dat kinderen haatgevoelens hebben t.o.v. de vertrekkende ouder of de ouder die wilde dat de partner wegging. De grootste meerderheid heeft weer geen uitgesproken mening.
- De meerderheid van de jongeren geeft aan dat ze helemaal akkoord gaan met de hoop op hereniging van kinderen uit gescheiden gezinnen. Velen wensen dat hun ouders weer samenkomen. Toch ligt het hoogste procent bij het niet akkoord zijn voor de categorie van jongeren met gescheiden ouders.
- Eén vijfde vindt het eerder waar dat kinderen hun stiefouder haten en één vijfde vindt dit eerder waar. Velen blijken hier geen mening over te bezitten.

Korte samenvatting als eindbesluit

De jongeren zijn het duidelijk oneens met de bewering dat kinderen uit gescheiden gezinnen benadeeld worden op school. Eveneens zijn ze niet akkoord met het krijgen van meer aandacht op school. Vervolgens keuren ze het sneller uitgestoten worden op school, als je gescheiden ouders hebt, helemaal af.

Een erg opvallend resultaat is het hoge cijfer van akkoord zijn met de redenering dat verhuizen en naar een andere school moeten, het nog moeilijker maakt om de scheiding van de ouders te verwerken. Een andere opmerkelijke conclusie is dat de jongeren het juist vinden dat het beter is voor de kinderen als de ouders trachten een goede relatie met elkaar te behouden in plaats van voortdurend ruzie te maken. Ik vind ook een erg hoog percentage jongeren die beweren dat het zeer nuttig is dat kinderen uit gebroken gezinnen de kans moeten krijgen om met een vertrouwd iemand te kunnen praten over de scheiding.

Dat enige kinderen het moeilijker hebben om de scheiding te verwerken dan broers en zussen en ook dat broers en zussen meer met elkaar praten na de scheiding is in mijn onderzoek bij de meerderheid als juist aanzien. Eveneens met het behouden van contact met beide ouders als het beste na de scheiding gaan de respondenten akkoord. Het verdrietig zijn om de scheiding, wordt als iets vanzelfsprekends beschouwd en de meerderheid is dus volledig akkoord. De hoop op hereniging wordt als juist gezien.

Over gedragingen en gevoelens blijken heel veel jongeren geen uitgesproken mening te hebben. Met het agressiever zijn, het ongehoorzamer zijn, het hebben van nachtmerries, het gaan bedplassen en het meer gaan liegen is een kleine meerderheid niet akkoord. Daarnaast gaat een kleine meerderheid akkoord met het aanhankelijker zijn, het stiller geworden zijn, het depressief zijn, het hebben van huilbuien of woedeaanvallen en het slechter presteren op school. Ook een kleine meerderheid van de jongeren gaat akkoord met de angst om verlaten te worden, het schuldgevoel voor de scheiding van de ouders en haatgevoelens. De schaamte naar anderen toe wordt door een kleine groep jongeren als foutief gezien.

